Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулаяа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 ДЕКАБРИИН 2
Үбэлэй эхин улаагшан гахай һарын 11
СУББОТО
гарагай 7
№229 (19322)
Газетын сэн хэлсээтэ.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

АЖАҺУУХА, АЖАЛЛАХА ХҮСЭЛ ЗОРИГТОЙ

2

...инвалидуудай уласхоорондын үдэр заншалта ...р, декабриин 1-дэ тэмдэглэгдэбэ. Нёдондо ...хэһэн һайндэрыемнай Советскэ райондо ...удаг инвалидууд удаахан лэ һанажа ябаа ...ниимэһээ мүнөө жэл баһал арга шадалаараа ...дохо хүсэлтэйбди. Энэ үдэр районой ...дэй уран бэлигэй байшан соо инвалидуудта ...улагдаһан концерт-наадан болохо, ...ригүй эдеэ хоол дурадхагдаа юм. Гадна ...алидуудай уран гараар бүтээгдэһэн ...нүүдэй выставкэ эмхидхэгдээ. Хотын һүнэй ...буйлуулдаг продукцияа наймаанда табяа ...мда сэнгээр эмдом, нюдэнэй шэл наймаалха ...й 6-дахи ацтекэгэй, "Оптика" магазинтай ...өһэмди.

Манай Советскэ районой инвалидуудай ...гэм 1989 ондо бии болоһон юм. Мүнөө ...ниимэнай бэе муутай 2 мянгаад инвалид ...ногдодог. Тэдэнэй байра байдалай, ...ниныи татаар гүйсэд хангагданхай байхыи ...шадахысаа оролдодог, шухала орёо ...алнуудые районой захиргаанай ...борилэгшэдэй урда габидаг гээшэбди.

...айоной бүлгэм инвалидуудаа 7 бүлэг ...ожо хубаанхай. Бүлэг бүхэнэй түрүүлэгшэ ...ан харюусалгатай, тодорхой ажал ябуулдаг ...о. Заримдаа социальна ...имэрилэгшэдэйшье ажал хэхэ баатай ...ог. Инвалидуудтай хани харилсаатайгаар ...дэг хүнүүд олон. Елена Александровна ...уева, багша мэргэжэлтэй байһан, мүнөө ...мэ хүдэлдэг. Эрэмдэг бэтэй зондо ходо ...о, хэрэгтэй сагтань гуһалха аргаяа ...лдог юм. Мүн лэ Л. В. Самойленко, Л. Г. ...ина, Н. Ш. Кармис, Э. Х. Дашинимаева, В. ...ытышева гэгшэд Советскэ районой ...идуудай хэрэгээр эдэбхитэй ажал ябуулдаг. ...хэроссин инвалидуудай бүлгэмэй уставай ...й, хүн бүхэндэ шадаха аргаарнь ажал ...аха уялгатайбди. Тиихэдээ ажамидархын ...нэй юу хэжэ шадаха байһые элирүүлээд, ...ин үүсхэлтэй инвалидуудһаа тусхай ...үдые байгуулха зорилго табидагбди. ...о Ленинэй үйлсын 63-дахи гэрэтэ часзаһадаг ...элтэн хүдэлдэг болоо. Өөһэдынгөө ...махертай болоо һаа, найн байгаа гэжэ һая ...хүдэлмэрилэгшэ дурадхаа бэлэй. Тэрэниие ...и болохоор гэжэ һанагдана.

...нөө бэе муутай хүнүүдһээ болохо элүүр ...н ажал олоногүй гээшэ ааб даа. Тиимэһээ ...и хүнүүдтэ тусхай ажал олгохо гээшэ эгээл ...а асуудал болоод байна. Урдандаа зарим ...ка, заводууд, эмхи зургаануудтаа хүнгэн ажал ...ладаг бэлэй. Һүүлэй үедэ иимэ үүсхэл баһал ...өө. Мэнээгүүдые оёхо эхэнэрнүүд ...эй. Туламжаһаа тусхай автобус ябаха гэжэ ...АТП-гэй директорэй мэдүүлхэдэнь, ...мэй гэшүүд соохоо ажалшадые ...улнабди.

...жал хэхэ үүсэлтэй инвалидуудаа олон. Манай ...ой инвалидуудай бүлгэмэй барилга-...арилгын бригада ехэ туһа хүргэдэг. ...нэй талаар хэлэхэдэ, өөһэдын лэ арга ...ар ажамидарна гээшэбди. Урданаймнай ...дэмжэлтэ, харинн түрэнһөө гуманитарна ...мжа болон бусад нигүүлэсхы сэдьхэлэй бэлэг-сэлэгүүд үгтэхээ болёо ха юм.

Гэр байрын, телефоной түлбэриин хүнгэлэлтэнүүд үнинэй байгуулагданхай гээшэ. Хотын транспортаар ябахадаа, инвалидууд биледэй сэнгэй 30 процентые түлэхэ ёһотой. Модон гэртэ ажаһуудаг инвалидууд жолдээ 4 кубометр түлеэ хүнгэлэлтэтэйгөөр абаха аргатай. Зүгөөр гэртэнь асаржа буулгаһанай түлөө түлбэритэйнь тоолоходо, тиимэ ехэ хүнгэлэлтэ болоногүйл даа.

1991 ондо Новосибирск хотодо үнгэрһэн "Дизайн - зондо зохид байдал" гэһэн тусхай семинарга хабаадалсаа бэлэйб. Тэндэ харинн гүрэнһөө ерэһэн олзын хэрэг эрхилэгшэд инвалидуудтаа таарама олон бүтээлнүүдые дурадхаа һэн. Эдеэ хоол бэлдэдэг, гэр соохние сэбэрлэдэг хэрэгсэлнүүдые, зэрэзэмсэгүүдые харуулаа һэн. Нэгэ залуу бизнесмен иимэ гусхай продукци гаргахадаа, нэгэтэшье гарзада ороогүйб гэжэ хэлээ һэн. Инвалидуудай тусхай захил бэелүүлхэ зорилготой магазин Улаан-Үдэдэ нээгээ һаа, найн байгаа гэжэ һананаб. Үшөө тиихэдэ гутал оёхо, заһабарилха мастерской нээхые түсэблэнэбди. Мүнөө бидэ наймаанай гансал "Максим" гэжэ магазинтайбди. Манай бүлгэмэй инвалидууд гэндэһээ талоноор эдеэ хоолой зүйлнүүдые абадаг юм.

Элдэб асуудалаар хандахадамнай, Улаан-Үдэ хотын, районой захиргаанууд яһала шиидхэдэг. Мүнгэнэй хоморшье һаа, бидэнэртэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ.

Эрэмдэг бэетэй хүнүүд бусад зонтой адли хүхюун, дорюун ябаха хүсэлтэй гээшэ. Тиимэһээ сагай хэды хүшэр хүндэ байбашье, сэдьхэлээрээ хёморонгүй, гэр бүлэдөө һайнаар түбхинэжэ, нанаһан хэрэгээ, хүсэл эрмэлзэлээ бэелүүлжэ байхыстнай хүсэнэб.

Л. САХАРОВА,
Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой инвалидуудай бүлгэмэй түрүүлэгшэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоол

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН ОРЛОГШО ДЕПУТАТ А.Д.КАРНЫШЕВАЙ МЭДЭЭСЭЛ ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо депутат А.Д.Карнышевай "Арадай Хуралай хуули гаргалгын ажал ябуулгын зарим үүнгүүд болон хараа түсэбүүд тухай" гэһэн асуудалаар мэдээсэл шагнажа үзөөд, Буряад Республикын Арадай Хурал иигэжэ тогтооно:

1. Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо депутат А.Д.Карнышевай "Арадай Хуралай хуули гаргалгын ажал ябуулгын зарим үүнгүүд болон хараа түсэбүүд тухай" гэһэн асуудалаар мэдээсэлые хараада абаха.

2. Буряад Республикын Арадай Хуралай хүтэлбэрилэгшэдтэ, Советтэ саг үргэлжын комитедүүд ба комиссинуудай түрүүлэгшэнэртэ хуули гаргалгын бусад субъектнүүдтэй хамта хуулиин проектнүүдые зохёолгын ажал ябуулгые саашадань гуримшуулха, России Федерациин хуулиин проектнүүдые зохёолгын ажал ябуулгатай болон хуулинуудтай тааралдуулха талаар хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлхые даалгаха. Тиигэхын тула:

а). Россин Федерациин Федеральна Суглаанай хуули гаргалгын ажал ябуулгын гол ёһо гуримуудта үндэһэлэн, Буряад Республикын нэгэдэхи зарлалай Арадай Хуралай эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй бүхы болзор соо хуулиин проектнүүдые зохёолгын хүдэлмэриин багсаамжалгые бэлдэжэ эхилхэ:

б). Россин Федерациин болон Буряад Республикын Конституцинуудай үндэһөөр ба ниитын эрилтэнүүдһээ уламжалан, хуули гаргалгын үүсхэлээр субъектнүүдэй хуулиин проектнүүдые зохёолгын ажал ябуулгые тодорхойлхо, хуулиин проектнүүдые зохёолгын хүдэлмэриин үндэһэ баримтатай программа бүридхэхэ.

в). Ниитын нэгэдэлнүүдтэй, профсоюзуудтай, политическэ партинуудтай, эрдэмэй эмхи зургаануудтай нятта холбоо барисаатайгаар хуули гаргалгын ажал ябуулгые бэелүүлхэ, ниитын һонирхол татамаар хуулиин проектнүүдые арад зоной үзэмжэдэ, зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха, тус асуудалнуудаар зоной һанамжа мэдэхэ, шэнжэлхэ;

г). Буряад Республикын Үндэһэн Хуули - Конституциие, республикын бусад шухала хуулинуудые тайлбариһан литература зохёон гаргажа эхилхэ, хүн зоной юридическэ эрдэм мэдэсэ дээшэлүүлхэ.

3. Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ сесси дээрэ тус тогтоолой хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байһаниие зүбшэн хэлсэхэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.СЕМЁНОВ.

Улаан-Үдэ хото.
1995 оной ноябриин 23.

Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоол

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЗАРИМ КОМИТЕДҮҮДЭЙ БҮРИДЭЛДЭ ХУБИЛАЛТАНУУДЫЕ ОРУУЛХА ТУХАЙ

Арадай Хуралай депутадуудай мэдүүлгэнүүдые хаража үзөөд, Буряад Республикын Арадай Хурал ***иигэжэ тогтооно:***

1. Бүридэлһөө гаргаха гэбэл:

Арадай Хуралай Социальна политикын талаар комитедһээ - Арадай Хуралай депутат Идамжапов Алексей Цырендоржиевичые;

Арадай Хуралай Бюджедэй, налогой, финансын болон банкнуудай талаар комитедһээ - Арадай Хуралай депутат Кожевников Георгий Георгиевичые;

Арадай Хуралай Гүрэнэй байгууламжын, нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын, хуули гаргалгын, хуулиёһоной талаар комитедһээ - Арадай Хуралай депутат Будаев Владимир Цыденбальжировичые;

Тогтоолой нэгдэхи пунктда заагдаһан Арадай Хуралай комитедүүдэй талаар бүридэл хубилгаха.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.СЕМЁНОВ.

Улаан-Үдэ хото.
1995 оной ноябриин 23.

ГЭРТЭНЬ ХАНГАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Правительствын байгша оной ноябриин 15-да баталан абаһан тогтоолой үндэһөөр, наһатайшуулые болон инвалидуудые социальна талаһаа гэртэнь хангаха гурим тогтоогдоо.

1. 55-һаа дээшэ наһатай үбшэн, эрэмдэг, хэбтэриин болоһон эхэнэрнүүд, 60-һаа дээшэ наһатай эрэшүүл, мүн инвалидуудтаа гэртээ хангагдаха юм. Социальна хангалга гол түлэб түлөөһэгүй гү, али зарим ушарта хүнгэлэлтэтэй түлбэритэй байха.

2. Хотын, районой социальна хамгаалгын таһагые даагшын нэрэ дээрэ мэдүүлгэ барихада, 7 хоногой туршада социальна албан үбшэн, эрэмдэг хүнэй гэр байрые хаража, байдалыень шэнжэлээд, акт бэшэхэ юм. Пенсиин хэмжээн, бэеын байдал тухай мэдээнүүдэй үндэһөөр гэртэнь хангаха тушаа шиидхэбэри абтадаг.

3. Гэртээ хангагдаха болоһон хүн социальна хамгаалгын таһагтай заатагүй хэлсээ баталха ёһотой. Тиихэдээ хэды удаа, ямар түхэлэй социальна туһа хүргэгдэхэб, түлбэринь хэдытэ байхаб гэжэ хэлсээн соогоо тодорхойлхо зэргэтэй.

Засагай дээдын зургаануудта

hАЙН ЮУМЭНЭЙ ХОМОРШЬЕ hАА...

Буряад Республикын Арадай Хуралай долоодохи сесси дээрэ Буряад Республикын 1996 оной бюджет тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэhэн байна. Тус асуудал зүбшэн хэлсэхэhээ урид Арадай Хуралай Социальна политикын талаар комитедэй заседани дээрэ хэдэ дахин хаража үзэгдэhэн юм гээд мэдээсэхэ ёhотойбди. Манай комитет хүн зониие социальна талаар хамгаалгада, 1995 онтой сасуулбал, ерэхэ жэлдэ 1,5-1,8 дахин ехэ мүнгэн зөөри республикын бюджедhээ hомологдохо ёhотой гэжэ тоолоhон байгаабди. Мүнгэнэй үнэ сэнгэй уналга нэн түрүүн хараада абтаа гээшэ ааб даа.

Арадай Хуралай Социальна политикын талаар комитедэй заседани дээрэ республикын Финансын, Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын, Соёлой, Элүүрые хамгаалгын министерствэнүүдэй, залуушуулай, аяншалгын, физкультура ба спортын хэрэгүүдэй талаар комитедэй хүтэлбэрилэгшэдые урижа, бюджедэй мүнгэ яажа hомолхо тухай асуудал бүхы талаhаань хаража үзөө hэмди.

Жэшээлхэдэ, hуралсалда гаргашалагдаха ёhотой мүнгэн зөөриин хэмжээн жэлhээ жэлдэ доошолно. Энэл шалтагаанhаа боложо, республикын Эрдэм hуралсалай министерство 1995 ондо Яруунын аймагта эхин hургуули, хүүгэдэй 12 саад, hургуулинуудай дэргэдэхи 5 интернат, hургуулиhаа гадуурхи 7 эмхи зурганиие хаажа, 9 дунда hургуули хүсэд бэшэ дунда hургуулинууд болгогдоо, 279 класс-комплектнүүдые, hунаагдаhан үдэртэй 267 бүлэгые болюулха, тэрээнhээ уламжалан, 3584 хүдэлмэрилэгшэдөө ажалhаань гаргаха баатай болоо. Тиихэдэ бүхы hургуулинуудай 46,6 процентнь капитальна заhабарилгада орохо болонхой. 12 процент hургуулинуудынь үмхиршэhэн байрануудтай үлэнхэй.

Гадна районууд болон городуудые социальна талаар хамгаалгада 1995 ондо 69 миллиард түхэриг үгтэхэ ёhотой байhан юм. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада гансал 7,6 миллиард түхэриг hомологдоо hэн. Тиигэжэ социальна хамгаалгын албан ехэл бирагүй байдалда ороо бэлэй.

Интернат байшангуудта байрладаг хүнүүдтэ үдэр бүри 11 мянган түхэриг гаргашалагдаха ёhотой байбашье, бодото дээрээ мүнөө 4,5 мянган түхэриг гаргашалагдана.

Иимэрхүү жэшээнүүд олон ааб даа.

1994-1995 онуудай туршада соёлой эмхи зургаануудоол бирагүй байдалда ороол даа. Соёл-гэгээрэлэй 117 эмхи зургаан энэ хугасаа соо хаагдаба, 97 кино-түхеэрэлгэ худэлхэеэ болибо. Энээнhээ уламжалан, соёлой зуун худэлмэрилэгшэд ажалгүй үлэхэ баатай болоhон гээшэ. Музейнүүдэй жасые баяжуулха, шухаг экспонадуудые hэльбэн заhабарилха гэхэ мэтэ худэлмэри хэхэ арга үгы шахуу болонтоо.

Соёлой худэлмэрилэгшэд дунда зэргээр 168 мянган түхэриг салин хүлhэ абана. Энэмнай үйлэдбэритэй холбоогүй предприятинүүдэй худэлмэрилэгшэд соohоо эгээн доодын хэмжээнэй салинтай зон болоно.

Республикын хүн зоной элүүрые хамгаалгада 1995 ондо 40 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар түсэблэгдэhэн байгаа юм. Байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ тэрэ мүнгэнэй 20 процентнь үгтэнхэй. Баунтын, Муйскын, Мухар-Шэбэрэй районуудай хүн зоной медицинскэ хангалгада мүнгэн зөөри илангаяа багаар үгтэнхэй гээшэ. Мүнгэн зөөриин хүртэдэгүй болоhон шалтагаанhаа уламжалан, 20 амбулатори, фельдшерскэ пунктнууд, республикын районуудай 100 гаран худэлмэрилэгшэдые худэлмэриhөөнь сүлөөлхэ баатай бологдоо. Больницануудсоо байгшадые үдэрэй сагта аргалха талаар хэмжээнүүд абтана. Иимэ шэнэ эрхэ байдалда мүнгэн зөөри багаар гаргашалагдадаг болобошье, хангалгын шанар эрид доошолно гэжэ мэдэрхэ ёhотойбди.

Илангаяа пенсионернүүд, үхибүүд, залуушуул медицинскэ hайн харуулhан доро байха ёhотой аад, тиимэ хангалгада орохонь хүшэр болонхой.

hүүлэй үедэ туберкулез болон бусад халдабарита үбшэн дэлгэрдэг боложо байна. Тэдэниие hайнаар аргалха гэхэдэ, мүн лэ мүнгэн байхагүй.

Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудэлшэ хүсэнэй, коммунальна хангалгын, түлишын, хэлхеэ холбооной түлөө олон миллиард түхэриг мүнгэ үри зээлитэй болонхой. Мүнөө дээрээ аяар 74 миллиард түхэриг тэдээндэ зээлитэй байхадань, жэлэй дүүрэтэр үшөөл ехэ болохо байhаниинь элирнэ. Эмнэлгын эмхи зургаануудүбэлэй үедэ ажаллахаар hайн бэлэдхэлтэй бэшэ.

Буряад Республикын Правительствын "Буряад Республикын 1995 оной түрүүшын хахад жэлэй бюджедэй гүйсэдхэл, Буряад Республикын 1995 оной республиканска бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулиие бэелүүлхэ талаар хэмжээнүүд тухай" 1995 оной июлиин 27-до баталан абаhан тогтоолой ёhоор элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые үсөөрүүлхэ баатай бологдоо hэн.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар комитет элүүрые хамгаалгын, эрдэм hуралсалай, соёлой эмхи зургаануудые үсөөрүүлхэ ябадалые эрид буруушаана. Ушар иимэhээ "Буряад Республикын 1996 оной бюджет тухай" Буряад Республикын Хуули баталхадаа, байгша онойхидо адляар мүнгэ зөөри hомолжо болохогүй гэhэн байнаб. Гэбэшье Россин Федерациин Правительствын трансфертээр мүнгэ үгэхыень хүлеэжэ hуухаhаа бэшэ юун байхаб гэжэ hанахаар байна. Буряад Республикын ажалшадые 1996 ондо социальна талаарнь хамгаалха асуудал Арадай Хуралай долоодохи сесси дээрэ хаража үзэгдэбэ. Ажалшадые социальна талаарнь хамгаалха асуудал пилээд хүшэр, мүнгэ зөөри дуталдана гэдэг байбашье, бүхы нөөсэ арга боломжонуудые хэрэглэн, урма зоригоо мохонгүйгөөр ажаллаха зорилго бидэнэй урда табигдана гээшэ.

М. ШИЛОВ,
Буряад Республикын Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

САНАГА нютагайгниихолоhоо урандархашуулааараа суурхадагынь мэдээжэ. Мүнгэшэ, алташа урашуул тухайнь ехээр бэшэгдээд, модошо дархашуул тухай балай бэшэгдээгүй. Музейе даагша Викулий Шагдуровичи Хадаевэндээ этнографическа таhаг байгуулха hэдэлгэ гаргаад, Доодо-Болхойhоо буулгаhан 8 ханатай гэрэй түүхые элирүүлhэниинь, тэрэнь 1870-аад онуудаар Уран Дамбин гэжэ арад зоной дунда алдаршаhан, Сэндэнэй Дамбын бариhан гэр байшоо.

Урданай үе сагта, юрэдөө, бүhэтэй хүн бүхэнлэ hүхэ барижа шадаха, байха байраяа өөрөө бодхоодог байгаа ха юм даа. Хадааhаншье тиихэдэ байгаагүй, бүхыень лэ модо модоорнь амалжа, бэе бэетэйнь зохилдуулан тааруулдаг, . углуу булангыень гаргадаг, дараанса хуулажа хушадаг- юрэл бэлэн бэшэ байhаниинь мэдээжэ. Тиигээдшье эртын буряадуудай байрань ехэнхидээл модоор хэгдэhэн зүйлнүүдээр табигдадаг байгаа. Энээнhээ гадна зэр зэмсэгээ, тоноогоо уран наринаар, гоё hайханаар хэхые оролдодог - иимэ хүнүүд арад зоной дунда онсо хүндэтэй бэлэй. Иимэхүндэямбатай урандархан Уран Дамбиин hорhон Жамсында Цыден гэжэ нэрэтэй хоёрдохи хүбүүниинь уhан хара нохой жэлдэ (1922 ондо) түрэhэн алдартай. Мүнөө жэл Цыдентаабай 74-дэхиеэ сагаалаад байна.

"Уhан энгиеэ дахаха, хүн угаа дахаха" гэжэ хэлсэдэгэй ёhоор, Цыден Жамсуевич Гомбоев хара багаhаа эсэгээ дахажа, урангарайнь нюусануудые шудалhан, олон юумэндэ hураhан юм. Уран бэрхэшье haa, Жамсынхи ехээр баяжаагүй, дундуур шадалтай айл байгаа. Буряад зон хадаа мал адууhан ажалаа орхёогүй, Цыден хүбүүншье мал адуулжа hураhан. Хамтын ажахынуудай байгуулагдахада, Жамсынхишье ороо haaб даа. Цыден хүбүүн hургуулида орожо, 5 класс дүүргэжэ гараад, саашаа hураха аргагүй байшоо. "Хуушанай юумэн ула болоо" гэлдээд, элинсэг хулинсагуудайнгаа сахижа ябаhан заншалнуудыешье мартажа эхилhэн үеhэн. Гоёор шэмэглэгдэhэн абдар, ханзануудшье ехээр тоогдохоо болинтожо байгаа.

Энэл үеэр Жамса уран дархаяа орхижо, колхоздо юрын малшан боложо, тэрэ үедөө үшөөл хэрэгhээ гараагүй тэргэ, шаргаhаа эхилээд, хүнэг хүрэтэр дархалалсадаг лэ байгаалдаа. Нюдарганбаян гэгдэжэ хардагдан, хатуу сагай hалхинда үлеэлгэншье, ялалал ан-бунхан гэжэ ажаhуужа байтарынь дайн дажар эхилжэ, 1942 оной хабар Цыден Жамсуевич Шэтэ - 77 гэhэн сэрэгэй hургуулида hургуули гараад, Баруун фронтдо мордоо hэн.

Ржев хото шадарай шанга тулалдаанда хабаадалсаад шархатажа, хүйтэн газарта үни хэбтэhэндээ хүйтэ абажа үбдөөд, хэдэн госпитальнуудые дамжа дамжаhаар Новосибирскэ область хүрэhэн юм. Эндэ комисси гараhаниинь уушханай хадаляа болоо гэжэ тогтоогоод, гэртээ табигдаhан юм.

"Түрэhэн гэрэй ханань дулаан, түрэhэн дайдын ногоон зөөлэн" гэдэгтэл тоолто шотагаа бусажа, бэень ялала заhараа hэн. Нэгэ жэл hургуулиин завхозоор худэлөө, колхоздоо элдэб ажалда ябаа. Дайнай дүүрэхэдэ, үсөөхэн лэ эрэшүүл Санага тосхондо бусаа. бэлэй. Оньhон техникэшье тэрэ үедэ байгаагүй. Тэндэл Цыден Жамсуевичай уран гар ехэ хэрэгтэй болоо - тэргэ, шарга, hуулга, hаба, бэлмэр, торхо, хажуур, тармуур гээд даа, хүнэй хэрэглэхэ юумэн барагдаха бэшэ даа. Колхозой отделениин эрхилэгшээр арбааджэл соо, правлениин гэшүүнээршье ябажа, колхозой хүлдээрээ гарахада, ялалал хубитаяа оруулhан байха. "Энги эрье нурадаг, эрэ хүн эндүүрдэг" гэжэ Цыденшье нэгэ эндүүрhэн, залуу омог наhандаа гэрлээд, тааараагүй hалаhан. Гэбэшье талаан боложо, баhал дархан уулай, эмээлшэ гэжэ суурхаhан Маhаа Данзанай сэбэр сэгсэ, уран нарин, ажалша бэрхэ Лайжад басагантай 32-тойдоо хуби заяагаа холбоhон юм.

ЗАНШАЛТА буряад зон эмээл тааруугаар, аятайгаар хэхын тула нэн түрүүн hайн модо, арhа, эгэhээ болон элдэбын шэрэ гэхэ мэтые бэлдэдэг байгаа. Мориной нюрга дарахагүйгөөр тааруулжа, хоёр хабтаhые нилүүлжэ, hураар үдэдэг, харин Данзан дархан түмэрөөр холбоод, табладаг байгаа. Бүүргын эрмэгүүдые мүнгэ зайлгаhаа түмэрөөр гү, али бугын эбэрээр бүрихэдөө, хоёр дабхараар татажа, нэгыень сагаанаар үлөөгөөд, нүгөөдынь ногоонүнгэгэй болгодог hэн. Хабтаhануудай хоёр захаар тобойлгон сохижо гоёоhон мүнгэн баабригуудhуулгагдадаг. Уран гоё угалзануудаар шэмэглэгдэhэн хабтагай ехэ хэжэм хабтаhанай доогуур татагдажа, дээрэhээнь баhал гоёолготой дэбhэн, дээрэнь хоёр тээhээнь хошоод мүнгэн даруулгаар маюуза "тобшолуулан" даруулдаг. Дүрөөнүүдынь хүлэрөөр шудхамал, ехэл хүндэ байгаа. Юундэб гэхэдэ, hалхи hэбшээндэ налбалзажа, мориургөөхэгүйнь тула хүндэ дүрөөнүүд даруулга боложо үгэдэг байгаа. Санагын музейн этнографическа таhагта В. Ш. Хадаевай суглуулжа бүридхэhэн эмээлнүүд болон олон янзын дүрөөнүүдые хаража болоно.

Эмээлэй эдэ бүгэдэ зүйлнүүдые эсэгэдээл адли айхабтар уран гоёор тааруулжа шададаг Лайжад басаган оёохохэхээрехэ бэрхэ бэлэй. Хадамда гаража, үри хүүгэдтэй болобошье, мал адууhаа баряад лэ, арhа, шүрбэhэ, худэhэ нооhо хэрэглэжэ, үбэлэй хүйтэндэ даарахагүй, зунай хүлыень дүрөөдэ, гарыень гаа хүргэхые оролдоо. Үхибүүдэй абаhаар лээрдэмтэй болоhоо haa, ажалша бэрхэнүүд, хүнүүд болоо юм. Ехэ Во буряадаараа Гомбо, (hах нэрэ: этигэл, шүтээн гэhэн 20-ёод жэл трактористаар Харин Викулий угаа дахаа дарха хэдэг болоо. аэропортын Сокол hуу ажаhуухадаа, элдэб бара модоор бүтээнэ. Хоёр хүбүү нэгэниишье дархан болоо гэhэндэл, дархалхадаа, хү байлгажа туhалуулдаг.

Цыден Жамсуевич басаг хадамда үгэжэ, айл болгоо хүбүүхэндээ Радна гэжэнэрэ Станислав хүрьгэниинь гидромелиоративна у дүүргээд, мүнөө сэрэгэй худэлнэ.

Лайжад хүгшэн үе м шархираашье haa, зүү барихаар, аша з хубсалуулhаар, хүбүү хахархайень хадаhаар л Мүнөө колхоз, совхозуудай hандаржа hалахадань, Жамсуевич колхорбошье, е тоото хубиие абаад, хууша ажалша, малша зангаар дүрбэнүнеэ haажа, тоhо зөө элбэгдэлбэг, мяха шүлэтэйн Удхэн hү haахаяа hүрэгтө буха табяа - хайнаг, орт hүниинь багашье haa, үнэ орходоо, удхэн, тоhолг Малдаа үбhэ абахадань туhа адуу барина. А дуугаа зорилготойгоор адуундаа табинхай, гүүниинь шье hайтай.

Иимэл ажалша бэрхэ hанааатай, hайхан заяатай малшан айл сэлгеэ тэнюун нютагта ажаhуудалайнгаа тайбан байхын, арад зо hайн hайхан байхын бурхандаа зула табин зүл уула обоогоо тахин шүтэжэ даа.

С. РИНЧИ

Захааминай аймаг.

УГАА УhАНДА ХАЯАГУ

Республикын спортивно - физическэ диспансертэ үни дүй дуршэлтэй болоhон табан врач худэлжэ байдаг. Тэдэнэй нэгэн Римма Владимировна Романова Эрхүүгэй медицинскэ институт арба гаран жэлэй саана дүүргэhэн намтартай. Медсестра Татьяна Михайловна Парфентьева баhал үнинэй эндэ худэлмэрилнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: врач Р. В. Романова, медсестра Т. М. Парфентьева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Декабриин 17 - hунгалтын үдэр

ЛААН-ҮДЭ ХОТЫН ӨӨhЭДЫГӨӨ ЭЛБЭРИЛГЫН ГУЛВААГАЙ ТУШААЛДА АНДИДАТ АЛЕКСАНДР ГОМБОЕВИЧ ЛУБСАНОВ

ндр Гомбоевич ЛУБСАНОВ Улаан-Үдэдэ 1942 ондо юм. Улаан-Үдын түмэр замай техникум, Зүүн Сибириин ическа институт дүүргэhэн байна. Улаан-Үдын локомотив-абарилгын заводто тэрэ слесареэр ажаллажа эхилhэн й. 29 жэлэй туршада тус заводто ажаллаха үедөө тус гиин директорэй орлогшо болотороо ургаhан юм. Совет эргэдэ 3 жэл соо алба хээ. Арадай депутадуудай районно депутадаар оло дахин hунгагдаа hэн. 1990 ондо А. Г. -арадай депутадуудай Железнодорожно районно үрүүлэгшээр hунгагдаhан байгаа. 1994 ондо тэрэ Улаан-ргаанай гулваагаар томилогдоhон гээшэ. Ород, буряад ые hайн мэдэдэг. Тэрэ hамгатай, гурбан үхибүүдтэй, нэтэрүүгээр шунажа ородог, даруу зантай, ажал хэрэгээ эдэг.

ндр Гомбоевич Улаан-отын ооhэдыгоо илгын гулваагаар бал, иимэ гол удые бэелүүлхэ байна: ын транспорт" гэhэн бэелүүлхэ (хубиин. йшье автотранспорт эдэ онсо анхарал (байна); Улаан-Үдэ промышленна инуудай хүдэлмэрийе шэлэй завод, прибор нэгэдэл гэхэ мэтэ приятинууд энэ тоодо ажалгүйшүүлэй тоо ын тула хүнүүдэй аллаха үйлэдбэри ба шленностиин удые хугжөөхэ; Улаан-тэ ябадалтай тэмсэхэ ань абаhан программа н түлөө оролдохо; өөрөөр бага гэр ажалай болон дайнай та, олон үхибүүтэй тэ саг үргэлжын үзүүлхэ, элүүрые и, соёлой болон бусад нуудай хүдэлмэрийе hайжаруулха талаар хэмжээнүүдые абаха; хүүгэдэй саадууд болон hургуулинуудай хүдэлмэридэ онсо анхарал хандуулха;

* * *

А. Г. Лубсанов Улаан-Үдэ хотын ооhэдыгоо хутэлбэрилгын гулваагай тушаалда "Улан-Удэстальмост" гэжэ акционернэ бүлгэмээр, Афганистанай ветерануудай холбооноор, "Үнэн зүб байдал" гэhэн ниитын хүдэлөөнөөр, Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводой хэдэ хэдэн цехүүдэй коллективүүдээр дэбжүүлэгдэhэн юм. Эдэ коллективүүдэй үүсхэлые "Росси - манай гэр" гэжэ нэгэдэл, "Бурятэнерго" гэжэ акционернэ бүлгэм, Буряадай гүрэнэй университет, "Буддийский христианский союз" гэжэ ниитын хүдэлөөн, политическэ хамалганда орогшодой Буряадай эблэл болон Улаан-Үдэ хотын бусадшье коллективүүд дэмжэнхэй.

ТОО, БАРИМТАНУУД

-Үдын промышленна предприятинуудай продукци эн гаргахаяа болиhон ушарhаа городской бюджедтэ нь hүүлэй жэлнүүдтэ 2 дахин доошолоо.

Удын городской бюджедтэ байгша ондо 831 миллиард ийн гаргашалагдаха гэжэ тооложо гаргагдаhан байбашье, ын Правительство болон Арадай Хурал оройдоол 225 үхэриг мүнгэ hомолхоор хараалба.

олон бусад шалтагаануудhаа уламжалан. Улаан-Удын рдэм hуралсалай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ ра түхэриг, дулаагаар, уhаар хангадаг предприятинуудта ра түхэриг мүнгэ үритэй.

Удын городской бюджет 1995 ондо Россин Федерациhаа 116,5 миллиард түхэриг дутуу абанхай.

Росси дотор hунгалтын урда тээхи ойлгууламжа-идхалгын хүдэлмэри үдэр бүри эршээ абана. Манай республикын hунгагшад декабриин 17-до Гүрэнэй Дүүмэдэ дэбжүүлэгдэhэн депутадта кандидадуудай нэгыень шэлэхынгээ хажуугаар, аймагуудай бээ даанхай хүтэлбэриин гулваануудые, нютагай захирганиие hунгаха болоно. Аймагуудай хүтэлбэрилэгшэдөөр, Советэй депутадуудаар ямар хүнүүд hунгагданаб, энээнhээ республикын аймагуудай. бүхыдөө манай Буряад ороной ямараар хүгжэхэ байhаниинь гол түлэб дулдыдаха байна гээд ойлгосотой. Гэбэшье манай ороной саашанхи хуби заяае Гүрэнэй Дүүмын депутадуудай зарим тэды шиидхэжэ болохо байhые ойлгонобди. Тиимэhээ энэ асуудалда тогтохо хүсэл түрэнэ.

hунгалтада хабаадалсаха эрхэдэ хүртэhэн дүшэ гаран партинууд, нэгэдэлнүүд, хамтаралнуудай, тобшоор хэлэбэл, элдэб шэглэлтэй политическэ хүсэнүүдэй зариманиинь Гүрэнэй Дүүмэдэ hууринуудые эзэлжэ, тулгардашаhан, доройтоhон энэ байдалhаа ороноо гаргаха өөhэдын хараа шугамуудые элирхэйлхэ зорилготой бээ. Харин нүгөөдүүлынь декабриин 17-до hунгалтада илажа, Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмэдэ олонхи hуури эзэлээд, орон доторхи засагые гартаа абажа, ооhэдын экономическа политика ябуулха хүсэлтэй. Жэшээлэн дурдабал, коммунистнууд, аграрнигууд политическэ нэгэ хүсэн боложо, hунгалтын урда тээхи хүдэлмэридэ хабаадалсажа байгаашьегүй hаа, ерээдүйнгөө хараа шугамые нэгэн гэжэ батална. Гадна аграрна парти коммунистнуудтай хамта илабал, коммунистнуудтай нэгэдэхэ юм ха. Зүгөөр коммунистнуудай дунда арсалдаануудай гаража, хоёр хуби боложо таhарhаниинь харамтай. Гэбэшье Г. Зюгановай хүтэлбэрилдэг Россин компартиин hунгалтын урда тээхи программа олохон hунгагшадай анхарал татана. Коммунистнуудай нүгөөдэ hалаань мүнөөдөө бэелүүлэгдэхын аргагүй зорилгонуудые урдаа табина. Тэдэнэй зорилгонуудай нэгэн анханай СССР-ые гансата hэргээлгэ болоно. Энэ хадаа hаяын сагта бэелүүлэгдэхэ хэрэг бэшэ гэжэ ойлгохо шухала.

Аграрнигуудай коммунис hургаал номнолые буруушаадаггүй байhан тула "Россин аграрна парти" гэhэн hунгуулиин нэгэдэлэй hунгалтын урда тээхи платформодо тогтоходо болохо байна. Россин аграрна парти, Россин Федерациин Аграрна холбоон болон агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюз "Россин аграрна парти" гэhэн бүхэроссин hунгуулиин нэгэдэл байгуулаа hэн. Тус нэгэдэлдэ ороной арадай ажахын элдэб hалбаринууд, профсоюзууд, соведүүд г. м. ороно. Иихэдээ энэ нэгэдэл гээшэ орон доторхи эгээл ехэ политическэ хүсэнүүдэй нэгэн болоно бшуу. Орон доторoо мэдээжэ болоhон политическэ ажал ябуулагша М. Лапшин аграрнигуудай хүтэлбэрилэгшэ юм.

Радикал-реформаторнууд ориниие шэнэдхэн хубилгаха экономическа реформо хэрэгтэй, социализм саашадаа хүгжөөгдэхэ, Соведүүдтэ ехэ засаг үгтэхэ ёhотой гэжэ найдуулhан аад, бодото дээрээ социализмын байгуулалтые усадхажа эхилhэн гэжэ аграрнигуудай hунгалтын урда тээхи платформо дотор хэлэгдэнэ. Зүб лэ даа. Тиигээд демократууд гээшэбди гэжэ өөhэдыгөө нэрлэгшэд ориниие ямар байдалда оруулааб гэжэ бидэ мэдэнэбди. Фабрика, заводуудай, промышленна, эдеэ хоолой болон бусад предприятинуудай олонхинь үмсэлэгдэжэ, "шэнэ ородуудай", мүн хариин гүрэнүүдэй баяшуулай гарта ороо. Хүдөө ажахы зорюута унагаагдаа, hандаргагдаа. Арадта харша энэ политика ябуулагдаhаар. Россин шэнэ капиталистнууд промышленностиин бүхы шахуу hалбаринуудые гартаа оруулаад байхадаа, хүдөөгэйхидэй хэр угhаа ажаллажа байгаа эдлүүриин газарта гар хүрэхэеэ эрмэлзэнэ. Газар худалдаанай болбол, манай республикын ямар нэгэ аймагай газар дайдые бултыень худалдажа абаха хүсэтэйшүүл олдохол байха. Энэ ушарта хүдөөгэйхидэй ямар байдалда орохо байhаниинь элитэ. Гэхэ зуура, мүнөөнэй засаг баригшадай хүсэлэйнь бээлүүлэгдэжэ эхилhэндэ сошомоор болоно. Жэшээлхэдэ, Коми Республикын парламент эдлүүриин газарые худалдажа болохо гэhэн тогтоол абаа бшуу. Энээн тушаа түбэй телевиденеэр мэдээсэгдээ hэн. Гадна газарые худалдаанда табиха тухай референдум үнгэргэхые премьер В. Черномырдинэй дурадхаhыень бү мартая.

Росси дотор ажалгүйшүүл, мүн үгытэишүүл олон болоно. Гэмтэ ябадалнууд олошорhоор. Гүрэнэй мэдэлэй фабрика, заводууд хаагдана, үгышье hаа, дүүрэн хүсэндөө хүдэлнэгүй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин хэмжээн доошолжол байна.

Орон дотор иимэрхүү эрхэ байдалай тохёолдоод байхада, доройтоhон правительствын нэрэ хүндые hэргээхэ, засаг түрые бэхижүүлхэ зорилгоор hунгуулиин "Россин аграрна парти" нэгэдэл идхалгын хүдэлмэри ябуулжа байна. Аграрнигууд коммунистнуудтай болон зүүнэй тала баридаг бусад политическэ хүсэнүүдтэй хамта hунгалтын үедэ илажа, засаг түрые гартаа абабал, орон доторхи экономическа байдалые үндэhөөрнь хубилгажа, Россин хүн зоной ажабайдалые hайжаруулхабди гэжэ найдуулна. Энэ ушарта тэдэ Россиhаа мүнгэ зөөри гаргалгые болюулжа, национальна баялигые тонолго зогсоогоод, гүрэнэй бюджедтэ "ами оруулжа", арадай ажахын бүхы hалбаринуудые хугжөөжэ эхилхэ юм ха. Газар гээшэ хүдөөгэйхидэй мэдэлдэ үлэхэ ёhотой гадна хүдөө ажахын продукци хадаа хүрэхэ ёhотой сэндээ хүрэхэ зэргэтэй гэжэ аграрнигууд хэлэнэ. Соёлдо, эрдэм hуралсалда, медицинскэ хангалгада анхарал хандуулагдаха. Эрэмдэг хүнүүд, пенсионернүүд мартагдахагүй. Иигэжэ хүн зоной социально-экономическа байдал hайн тээшээ хубилжа, ажалгүйшүүл үсөөржэ эхилхэ болоно.

Аграрнигууд, коммунистнууд hунгалтын үедэ илажа болохо байна гэжэ ойлгоhон засаг түрые барижа байгшад hунгалта хуулита бэшээр үнгэргэгдөө гэжэ мэдүүлжэ, энэ асуудалые Россин Конституционно Сүүдтэ хаража үзэхые баадхаад, шэнэ Гүрэнэй Дүүмые тарааха аюул тохёолдожо болохо байна.

ДҮТЭЛӨӨД БАЙХАДАНЬ...

министрэй тушаал эзэлжэ байhан Б.Фёдоров "Вперёд, Россия!" гэhэн парти байгууланхай. Энэ хүн бээ хэмhээ үлүү абадаг. Тэрэнэй министр байхада, түбэй нэгэ газетэдэ энэ хүн тухай статья уншаhанаа мартагшагүйб. hамганиинь хубүүнтээ США-да ажаhуудаг, hарын 30 мянган доллар гаргашална гэжэ тиихэдэ бэшээтэй байгаа болэй. Худалаар hаань, энэ хүн тэрэ газетые гансата сүүдтэ үгэхэ hэн. Тиимэ юумэн болоогүй.

"Росси - манай гэр" гэhэн парти байгуулагданхай ааб даа. Правительствын премьер В.Черномырдинэй байгуулhан тус парти ороноо хүндэ бэрхэшээлhээ hуталан гаргаха гэhэн өөрын программатай бээ. В.Черномырдин гүрэниие муугаар хүтэлбэрилнэ гэжэ хэлээ hаа, hүгэл болохо. Е.Гайдарай ашаар, ороной Президентын зүбшөөлөөр дэлгүүрэй экономикые буруугаар эхилэлгэндэ энэ хүн гэмтэй бэшэ бээ. Тиимэhээ худхаляа болошоhон, ойлгохын аргагүй энэ сагта В.Черномырдин дэлгүүрэй экономикын мууень шүүжэ хаяад, hайниинь орхихо гэhэн хүсэлтэй гээд арсашагүй юм. Эндэ ойлгохо хүн ойлгоно, үгы хүн үгы бээ.

СССР гүрэнэй hүүлшын жэлнүүдтэ экономическа хубилаалтанууд хэрэгтэй болоhон гээд хэншье арсахагүй. Гэбэшье, тэдэ хубилаалтанууд буруугаар эхилhэн гэжэ бидэ мэдэжэ байнабди. Ушар иимэhээ мүнөө үедэ ямар политическэ хүсэн ориниие панхаруутаhан байдалhаа татажа гаргаха арга болмжотойб гэжэ ооhэдөө hайнаар бодомжолжо үзэхэ ушартайбди.

М. И. Лапшинай хүтэлбэрилдэг Аграрна партиhаа манай Яруунын аймагай "Ульдэргэ" колхозой түрүүлэгшэ Лидия Даржаевна Цыбикжапова Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмэдэ депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэнхэй гээшэ ааб даа. Энэ урагшаа hанаатай, эрмэлзэл түгэс, алишье талаараа бэлэдхэлтэй, иимэ хэсүү сагта ажахыгаа хүл дээрэнь тогтоохоhоо гадна, хүгжэлтын замда гаргаад байhан Л.Д.Цыбикжаповагай түлөө дуугаа үгэхэ болихоёо манай хүндэтэ hунгагшад ооhэдөө мэдэнэ бээ.

hунгалта дүтэлөө...

Д.ДОРЖИЕВ.

- Яруунын аймагай Нарhата hуурин.

ТОЛИ

НОЯБРИИН тэн багаар Дээдэ-Хэжэнгын Хөөрхэ hууринда аймагай соёлой таhагые даагша нүхэр Галбадраа Дивангарович Бадмаев ерээ hэн. Соёлой байшангые даагша С. Б. Бальжинимаева болон бусад нүхэдые. бараалхажа, ойрын сагта ямар хүдэлмэриин уттажа байhан, соёлой ажалтанай юу хэхэ байhан тухай хөөрэлдөөн болобо.

Мүнөө дэлхэйн киногой зуун жэлые уттажа байhые хараада абан, гараад байhан декабрь hарын шэнээр аймагай Соёлой ордон соо олониитые хабаадуулhан хэмжээ ябуулга үнгэргэхэмнай гэжэ Г. Д. Бадмаев хэлээд, кино тухай "Буряад үнэн" hониндо бэшэхые намда (киномеханик хүн хадамни) даалгаба. Иимэ бага саг соо хаанаhаань эхилхээ ойлгожо ядабашье, зүбшөөлөө үгөө hэм. Эндэ искусствын түүхэ дурдаха бэшэ, тэрэнэй минаралхы гол удхын хүсэн тухай бага зэргэ үг-маг гэхэ хүсэл бии болобо.

Дуугардаггүй киногой Хөөрхэдэ ерэhые би хэды бага ябабашье hананаб. Тиихэдэ нютагтамнай клуб үгы байhан юм гү, тосхоной тэг дундуурхи нэгэ айлда hэн ха - "үгэгүй hүүдэр" харалсаhан хүм. Энэмнай 1938-1939 онууд багаар hэн даа. Тэрээнhээ хойшо 55 жэл үнөршэбэ. Энэ хугасаа соо ямар олон бэрхэшээлнүүдые нииитэ совет арад гаталааб, ямар hайн hайхан аша үрэтэй хэрэгүүдые байгуулааб, мүнөө хамаг бүхы туйлаhанаа hандарган hалгаажа байхыень харахадаа, хара буужа, сэдьхэл үбшэнтэйгээр яншана.

Шэнэ үе сагай түрүүшын жэлнүүдтэ арад зон-хубисхалта соёлой хурдан харгыда гаранхай, омог дорюунаар шуумайжа ябаа. Тиихэ үеын хүнүүд үгэ дууламгай, ажалша шэрхи, үдэр hүнигүй ажаллахадаа, "ёошье" гэдэггүй hэн. Тэрэ сагай Совет үрэнэй социальна "хүрьhэн" дээрэ, обществын урда тээхи үеhөө буужа ерэhэн хара ажалда "баахалдай" шэнги бүхэриг, сэдьхэлээрээ гэнэгүй сэхэ, үнэншэ хүнүүд лэ ноён-даргын даалгаhан ажал бүхэнтэй "носолдожо", нюусагүй сэбэрхэн ябаhан лэ даа.

Эгээл энэ үеын соёлой эдэбхитэдтэ шэнэ хугжэм, шэнэ зүжэгүүд, шэнэ удхануд, шэнэ, шэнэ бодолнууд хэрэгтэй болошонхой, тэндэ тэдэнhээ тон ехэ юушье хүлеэжэ байhаниинь ойлгосотой. Тэрэ сагай наран доро ехэ ерээдүй тээшээ ербыжэ ябаhан В. Инкижинов Санкт-Петербург хотодо режиссерой туhалагшаар хүдэлжэ байгаа. Бидэ нютагайнгаа агууехэ хүбүүн тухай, илангаяа Америкэ түбидэхи ажал хэрэгүүд тухайнь тон багые мэдэнэбди. Байгша ондо Буряадай агууехэ киноартист, драматург байhан В. Инкижиновэй түрэhөөр зуун жэлые тэмдэглэхэ үе дэлхэйн киногой зуун жэлтэй тудалдаhаниинь гүн удхын холбоотой болошоно. "Чингис хаанай үри hадаhан" гэжэ кинодо тэрэл рольдо наадаhанайнгаа ашаар бүхы дэлхэйдэ алдаршан суурхаа. . Тэрэ киногой лентэ дээрэhээ дэлхэйн олон үндэhэтэнэй эрдэмтэ түлөөлэгшэд олые хадажа абаhан юм. Эндэ В. Инкижиновэй уран бэлигэй дүлэн ялас гэжэ сахилгаалхын хажуугаар монгол угсаатанаймнай гээгдэнги феодальна байдалай "булан" баhал аржас гэжэ харагдалсаhан гээшэ. Уран найруулhан олон нүхэсэлөөр энэ киногой дэлхэйдэ суурхаhаниинь ойлгосотой. Хожомшог энэ кино "Ази түбэдэ болоhон шуурган" ("Буря над Азией") гэжэ шэнэ нэрээр найруулан табигдажа, үшөө ехээр солорхоо. Иигэжэ далижаhан Инкижинов баруулжаа, Европо руу сүмэрэн орожо, байн саашаа Америкэ түбидэ нэбтэрэн ошоо hэн. Мүнөө тэрээн тухай олон ондоо хөөрэлдөөн, ябаган яряан ябагша.

Хорёод онhоо эхилжэ, холын хараата ехэ түсэбүүдээ хойно хойноhоонь бэелүүлжэ захалаа. Гэбэшье түрэл арадтаяа, түшэглэхэ Орос орентоёо холбоогүйгөөр түбинүүд хоорондуур түгэншэлэн ошохо гээшэ түбэг ехэтэй байhаниинь мэдээжэ.

Дүшэ гаран он соогуур манай Буряадта баримтата фильмүүдые энэ тэрэ аймагуудаар буулгаhан гэжэ мэдэнэбди. Тиихэдэ Буряадай уран зохёолой удамарша ябаhан Хоца Намсараевай жаран наhанай ойтой дашарамдуулан, тэрээн тухай баримтата фильм буулгагдаhан юм. Оюун бэлигэйнгээ орьёлон hалбаржа ябаhан эхин дээрэ Николай Дамдинов "Ургын hалбаржа байхада" гэhэн киносценари бэшэжэ, тэрэнииень Свердловскын киностуди найруулhан киногоо абажа, Хөөрхэ ерэхэдэнь, соёлой байшан соо дүүрэн хүн хараhан юм. Свердловскhоо бэшэhэн бэшэгүүдыень хадагалжа ябагшаб. Таби бага гаран онhоо танил hэн тула холбоогоо хоёр талаhаа дүнгэжэ, талархалтай ябаабди. Тэрэнэй энэ юртэмсэhөө халишахада, "Тоёон" гэжэ дурасхаалай шүлэг бэшээлби даа. Хүнэй наhанай мүнхэ бэшые хэды hайшаар ойлгожо ябабашье, хэн нэгэнэйнгээ харагдахаяа болишоходо, сэдьхэлдэ ямар үбшэнтэй, хүндэ байдаг бэ! Тэрэ шүлэгhөө нэгэ хэhэг харуулха хүсэл байна:

Аляа багынш
Абяан
Арюун тужын
Араар
Шэрбээд, шугын
Орой
Шэнгээл холын
Нараар.
Мүнөө шиниим
Мүрөөр
Мүнхөөр дуунуудш
Гулгаа.
Заяан соргой
Замаар
Залуу зонтой
Золгоо!
Агтынш туруун
Абтай
Сахюур сабшаад
Галтаа.
Аяар холуу -
Агтай
Арсаар Тоёонш
Угтаа!

Зохёохы ажал ехэл орёо, нарин эрилтэтэй. Үнэхөөрөө бодото оюун хурса бэлигтэндэ болгоомжотойгоор хандаха гээшэ шухала юм. Али бүхы өөрынь эрилтэдэ хангалтатай хандаса шухала. Арбаад жэл урда тээ манай ороной кино гайхамшагта албатанаар бүрин түгэс байгаа. Тэрэ тоодо Халзанов мэтэ бэлигтэ режиссернууд, Батожабай мэтэ кинодраматургнууд, Дугаров мэтэ уран зураашад, Халматов мэтэ артистнууд, Ямпилов мэтэ композиторнууд гэхэшэлэн уран бэлигтэнээр дүүрэн зэбсэгжэнхэй хүдэлжэ байгаал даа.

Өөрынгөө урдахи хэрэгтэ, жэшээнь, киноартистнуудай ролёо hайнаар, дээдэ хэмжээндэ гүйсэдхэжэ гарахада, тэдээндэ салинhаа гадуур шан олгогдодог hэн. Мүнөө соёлой болон искусствын ажалшадта шанhаа байха салингыньшье түлэгдэнэгүй бэшэ гү? Иигэжэ зохёохы ажалтанай ехэ ерээдүйдээ найдаха үндэhэн таhа сабшагдажа, эрдэм ухаанай наран хиртэхын hүүдэртэ абтажа захалба гү?..

Дэлхэйн киногой зуун жэлые, мүн агууехэ киноартист, режиссер В. Инкижиновэй түрэhөөр зуун жэлые уттажа байхада, Россин кинематографистнуудай хуби заяан тон хүндэ хүшэр байдалда нэрбэгдэнхэй. Шэнэ фильмүүдые буулгаха хэрэг хоригдоhон мэтэ "байшанхай". Нэгэтэ С. Бондарчугай өөрынь найруулгаар, мүн наадалгатайгаар буулгагдаhан хоёр хубиhаа бүридэhэн кино тэрэнэй амидыдашье, хожомшье "нара" хараагүй юм. Эдэ жэлнүүдэй үе сагые "хайрагүй демократуудай бюрократи"... гэжэ зарим элитэ хүнүүд нэрлэдэг болоо. Хубилган шэнэдхэлгын түрүүшын алхамай хэгдэжэ байхада, үнэн бодото демократи илан мандахань гэжэ зохёохы олон ажалтан тон омогорхолтойгоор угтаhан юм. Харин тэрэмнай, нохой-халхай, "хусын хууханагай таhаржа унахые хүлеэ хүлеэhээр туража үхэбэ" гэhэн үгэ hануулжа захалаа.

Россин Соёлой министерство гансал хариин кино наашань нэбтэрүүлжэ захаланхай. Тэндэhээ "шэлэжэ" абахадаа, дорohоо ургажа ябаhан үетэниие мунхаруулха талань хэр бэ гэhэндэл, нэгэн hаа, наншалдаан, алалсаан, үгы гэбэл, хурисалай хурса мэдэрэл урилдаалгаhан (салдаган эхэнэрнүүдтэй) фильмүүдые түүбэришэлэн абадагынь гайхалтай. Энээн тухайда али олон шүүмжэлхы статьянууд газетэ, журналнуудта гаражал байгша. Теэд... энээнhээнь ямаршье үрэ гарангүй, үдэр соогоо "хосоржол" байгша даа. Иигэжэ Эхэ оронойнгоо эрьехэ халааанда эзэн бусаар хандаха ябадалые ойлгохын аргагүй.

Эсэгэ түрэл Росси
Эзэгүй шэнгил, -
Эрхилхэ засаг, хуули
Элшэгүй - hулал!
Үндэр уг зорилгын
Үгынь - мэдэгдэнэ.
Гүрэнэй hан, барилга
Үгыл хэгдэнэ.

Байдалай за... харюусалгагүй... бүрилдэжэ байба... зорилгоёо сахиhа... гэжэ хэлэхэ хүн... даа. Россин харьяа... ажаhуудаг олон... яhатан эб эмх... төөринэ, мүн хёмо... Чечен болон К... республикануудт... Бодото болбосороогүй... сэдьхэлтэ хүнүү... сэдьхэлгүй, hэргэ... амяа хараhан ар... шунал ехэтэ зөөр... мэдэрэл буса... химэлэгдэбэ. У... хаража, хүмүүж... hэн, харин мүнө... зальхайрал боло... муухайе бүри з... "хэжэг" мэтээр... үрдидэг болобо.

Иигэжэ манай... урин нарин п... шугамаа алдажа, с... теоригүй болоhон... үрэ" юм гү, ондоо... арьежэл бууха ёhо... хёморолой үе саг... талаар олон бодо... ааб даа. Мухардаh...

Дэлхэйн киногой 100 жэлэй ойдо

ГАЛТА ШУЛУУ МАЛТАДАГ ШЭНГЕЗ

Буряад Республикын баруун-урда зүгтэ оршодог хадата Захаамин нютагта мүнөө үедэ хорин мянган буряад зон гушаад hууринуудаар түбхинэн ажаhуудаг. Эдэ буряадуудай уг гарбалай урданай түүхэ домогуудаг, арбаад үеын үбгэ эсэгэнэрэй нэрэнүүд болон тэдэнэрэй бүхы үри hадаhадтухай мэдээсэлнүүдтэй угай бэшэгүүд, гансал энэ аймагайнгаа хүн зоной дунда гар бэшэлгээр үнинhөө нааша үргэнөөр тарашаhан хадаа тэдэнэй удхань нилээд мэдээжэ болонхой юм.

Тус угай бэшэгүүд угсаатан гү, али аймаг бүхэнэй элинсэг хулинсаг болохо хүн, анхан сагта ямар орон нютагhаа гараад, хэзээ Захааминда ерэжэ нютагжааб гээд түүхэлэн эхилдэг. Дурсагдагша угай бэшэгүүдэй заримые Октябриин хубисхалай урда, мүн хойто тээхи үедэшье уг гарбалааараа hонирходог хүнүүд, Захааминайнгаа олон түүхэшэ үбгэдэй хөөрөөнhөө үндэhэлэн, хуушан монголоор бэшэжэ абаhан тухай булта баримта гэршэнүүдтэй.

hүүлшын гушаад жэлэй хугасаа соо нютагайнгаа hууринуудаар ябаха зуураа, эдэ угай бэшэгүүдые хуушан монгол эхэ бэшэгhээнь үбгэдтэ буряадшалуулжа, хамта дээрээ 300 гаран хуудаhан дээрэ буулган бэшэжэ абаhан байнабди.

Харин эхэ бэшэгүүдынь булта Захаамин нютагтаа мүнөө сахигдан хадагалагдажа байдаг. Эдэниие нэрлэбэл:

1. "Тэртэ угсаатанай хуушан Армагай управада мэдэлтэй "маалинха тэртэ" отогой Бишыхайн табан хүбүүдhээ тараhан үбгэ эсэгэнэрэй угай бэшэг" гурбан иимэ бүлэгтэй: 1. Манзын аймаг, 2. Хаарлын аймаг, 3. Ханхабайн аймаг. Жэшээнь, нэрлэгдэhэн угай бэшэгые 1920 ондо Сагаан-Морин нютагай 2-дохи тэртэ уттай Ааншагай Доржо, мүн 1-дэхи тэртэ уттай Дархинта нютагай Парпаанай Ород үбгэнэй 1922 ондо хөөрэhэнэй ёhоор Гармаев Дымпил Гармаевич (1897-1972 онууд) хуушан монголоор бэшэжэ абаhан түүхэтэй. 2. Мэлэ-Жалга ба Шэрэнги нютагуудай тэртэ угсаатай үбгэ эсэгэнэрэй угай бэшэг. 3. Баруун-Сагаагшанай буряадуудай уг гарбал. 4. "Дархинтын хүрхүүд зоной угай бэшэг" нэгэ бүлэгтэй: 1) Эрхын аймаг. 5. "Хүрхүүд угсаатай Мүнхын гурбан хүбүүдэй угай бэшэг" хоёр бүлэгтэй: 1) Бортооной аймаг, 2) Болхойн ай... Хасуртайн хүрхүүд зоной уг гарбал т... данса бэшэг" табан бүлэгтэй: 1) Шахайн а... Гохиной аймаг, 3) Бага Гохиной аймаг, 4... Хоондын аймаг, 5) Бага Хоондын аймаг. Сэ... жэ, Бургалтайн буряадуудай угай... Захааминай өөлэд зүүн гар яhатанай уг... Бүргэ, Хуртагын буряадуудай уг гарбал. Енгорбойн хонгоодорнуудай уг гарбал. 12. буряадуудай уг гарбал. 12. "Бадантайн та... угай бэшэг". 13. Захааминай сартуул зо... гэхэ мэтэ.

Бүхы хорин мянган буряадуудай... тэмдэглэhэн эдэ угай бэшэгүүдтэ хэнэй... бэлэй гэжэ нэрлэгдэhээр, аяар арбаад үе хүр... ошодог, энээнhээ гадна, али нэгэнэй басаг... тосхондо, нютагта, хэндэ хадамда гараб... тэмдэглээтэй байдаг.

буряад хэлэ...

ЗАХААМИНАЙ БУРЯАДУУДАЙ УГАЙ БЭШЭГҮҮД

НТЫН АЙМАГАЙ лагдаhаар 70 жэлэй ой үргэнөөр тэмдэглэгдэбэ. до зорюулжа, аймагай анай соёлой таhаг, уран най коллективүүд, орно ансамбльнууд программа бэлдэжэ, ликынгаа хүбшэ тайгата хизаарта ажаhуудаг, адаг орошодто, алта олзоборилогшодто, ангуушадта, малшадта концерт-наада табижа, хужарлуулhан байха юм. Энэ ойдо зорюулагдажа, Багдарин hууринай соёлой байшан соо үнгэргэгдэhэн баярай суглаанда хабаадагшадай хүндэлэлдэ ехэ найр-наадан үнгэрөө. Эндэ ород, буряад, эвенк үндэhэ яhатанай дуунууд зэдэлhэн, хатар наадан табигдаhан байгаа. Энэнь эндэ ажаhуудаг хүнүүдэй ажабайдалые үргэнөөр элирхэйлэн харуулаа гэхэдэ, алдуу болохогүй.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: hайндэрэй баярай концерт-нааданай үедэ.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Фенологой тэмдэгүүдhээ

ГАХАЙ ЖЭЛЭЙ ГАХАЙ hАРА

Хойто хаяаhаа
Хүйтөөр үлеэhээр,
Үе сагаймнай
Үбэл ерэбэл даа.

ТОРИАНСКА календариин ёhоор, ноябриин 23-най үдэр анай монгол утсаатанай литээр гахай hарын түрүүшын үдэр. Энэ түрүүшын үдэр ехэ hайн, дашаниматай үдэрөөр эхилбэ. эр үглөөнhөө заа-зуу hалхилбашье, хожомынь үдхэн саhа 12 болотор намдууханаар мүнхэ Тэнгэри баабаймнай, налгай өөлэн хүрьhэтэ Газартаа адхажал байба. Үдэhөө хойшо үзөөлэн, аалиханшье hэбшээгүй, зохид, гэрэлтэмэ наратай ибобо. Яагаашье зохид hайн үдэр болобо гээшэб! Бүхэли а газаа сэбэр агаараар амилжа сэнгэжэ ябахаар.

hарын 4-дэхи үдэшэ (энэмнай ноябриин 26) сэлмэг тэнгэридэ үүрээрээ гэдэргээ налайд гэhэн түхэлтэй hара харагдаба. амнай богонихоншье эбэртэй байхадаа, эбэрынь хурсахан иимэ түхэлтэйгөөр hарын гарахада, хэбтэhэн hара ургаба, илтай, муу hара ургаба, задатай, забхатай байха гэдэгынь ал hэн. Манай буряад арад эртэ сагhаа байгаалияа шэнжэн , ямар байхаб сагай уларил гэжэ манай байдалые уридшалан байгаа. Наранай орохоhоо хойшо, тэнгэри ямар байнаб өдрынь ямар үдэр болохоб гэжэ мэдэхэhээ гадна, хүнэй дал ямар байхаб гэжэ ажагладаг байгаа.

өө урда сагай элинсэг хулинсагууднай үнгэрhэн ноябрь hарые гэжэ нэрлэдэг байгаа. Уhа хүргэдэг улара hара. Ноябрь Эрхүүгэйшье областьдо, Буряадшье орондо гол мүрэнүүд , мүльhөөр хушагдадаг байгаа. Теэд мүнөө байгаалишье а, зарим томохон мүрэнүүд хүрэхээ болёод байна. Үдэ үрэдэг байhан аад, юундэ хүрэнэгүйб гэхэдэ, элдэб фабрика, hаа халуун уhанороно: нооhо угаадаг фабрикаhаа, Онохойн рно фабрикаhаа гэхэ мэтэ.

брь hарые үшөө урда сагта манай буряадууд "Үүри hара" рлэдэг байгаа. Эгээл богони, үүр-түүр гээд үгы болошодог дтэй "үүри hара" гэлсэдэг байhан ха. Декабриин 22-то эгээл үдэр, эгээл ута hүнитэй жэлэй саг. Энэ hарын гарахатай анай эндэхи газар дайда булта саhаар хушагдана.

одон соо хон-жэн, аалин намдуу. Иимэ байдал ганса үбэл Ниидэжэ ерэhэн шубууд бултадаа мүнөө дулаан газарта ой. Үсөөн шубууд манай эндэ үбэлжэдэг. Тэдэмнай ой й ханинууд, мододые хорхой шумуулнуудhаа сэбэрлэлгээ элүүлнэ. Тоншуул ба бусадшье шубууд сэгнэшэгүй ехэ туhа г. Турлаагууд, шаазгайнууд заримдаа hүрэгөөрөө ниидэнэ, а шорой бог дээгүүр hүрэлдэжэ, эдихэ юумэ бэдэрнэ. Хүдөө р буглүү хатаhан үрмэдэhэн соohоо юунэйшьеб пишаганаха аг. Болгоомжотойгоор обёороо hаа, хүхэ бухые гү, али ан ондоошье шубуухайнуудые харахаш. Мүнөө тэдэ й, гашуун үрмэдэhэнэй үрэhэ сүмэжэ, түүжэ эдинэ бшуу. та хүйтэншье, үлэсхэлэншье байдал бии болоно. Теэд өөhэдынгөө ханинарнуудые - шубуудые мартанагүй гэжэ ар. Модондо үлгэгдэдэг "тэбшэхэнүүдые" хэжэ, эдихэ юумэ тэнэй бутархай, орооhо адхажа үгэнэ бээ. Саhаар hайса hан нүхэн соо хара гүрөөhэн - баабгай, доргон, зумбараан йроор унтана. Тэдээндэ декабриин янгинама хүйтэн тай бэшэ юм. Тэдэнэй зузаан өөхэн, дулаан арhаниинь өө хамгаална. Хаа яа дулаан үдэрнүүдтэ хэрмэн уурхай таража, саhан хушалта дээрэ мүрөө орхино. Тиихэдэ хүнэри, hолонго бүхэли үбэл соо хээрэ, ой модон соогуур мэнүүдые бэдэрэн харайлдана. Заримдаа хүнэй гэр байрын дүгэ орожо ерэнэд. Декабрьда Шэнэ жэлэй ёлко хүлеэгдэнэ. туяагаа үргэн дэлхэйдэ элбэгээр эльгээжэ байдаг нарамнай арада тэнгэри газар хоёрой нэгэдэн байhан хаяа дээхэнүүр хэлтэгы элшэнүүдынь hулахан дулаа үгэдэг.

С. СКОЛЬЖИКОВА,
Россин Федерациин Географическа бүлгэмэй гэшүүн.

"Буряад үнэндэ" бэшэhэнэй hүүлээр

"НААДАНАЙ hАЙХАНИИЕ ХАРААБДИ..."

Буряад арадайнгаа ёhо заншал, гурим hургаал, соёл, эрдэм болбосорол хүгжөөхэ ехэ хүдэлмэриин хэгдэжэ байhаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Энэ тон hайн хэрэг гээшэ ааб даа.

Буряад арадай hайхан уран гоё хэлые дэлгэрүүлхэ, хүгжөөхэ, үзэхэ, шудалха гэхэ мэтэ асуудалнууд hүүлэй үедэ олоной анхарал татадаг болонхой. Энэ хэрэгые эрдэмтэд, багшанар, алба хаагшад, бүхы түрэлхид дэмжэдэг.

Дээрэ хэлэгдэhэн энэ олон асуудалнуудые бүри hайнаар бэелүүлхын тула залуушуулай клубтай болохо байгаабди. Энэ нээгдэhэн клубта тон түрүүн ёохор (энээн тухай В. Токтохоевагай "Ёохорлодог hайбди олоороо" гэhэн статья гараа hэн) наада түлөөhэгүйгөөр гү, али багахан сэнгээр эмхидхээ hаа, тон hайн байгаа. Энэ клуб хаана эмхидхэхэб, нээхэб гэжэ бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Минии hанахада, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад театрта эмхидхээ hаа, тон таарамжатай байгаа. Үгы hаа, трамвайн, автобусой ябадаг гол газарта (түбтэ) эмхидхэхэ шухала.

Хэрбээ иимэ ёохорой клуб нээгээ hаа, ёохорой эхиндэ залуушуулда hонирхолтой хөөрэлдөө (дээрэ хэлэгдэhэн асуудалнуудаар) эмхидхэхэ хэрэгтэй.

1941-1945 онуудта, дайнай хатуу, шанга, бэрхэ үедэ, комсомолшууд, залуушуул ажалай hүүлээр комсомолой суглаанай hүүлээр ёохорлодог hэмди. Ехэл hайнаар ёохорлодог hэмди даа.

1950 оной эхеэр Улаан-Удэ хотын сэсэрлигтэ сугларжа, залуушуул нютаг нютагаараа ёохорлогшо hэмди. Түнхэнэй ёохорто оюутан, залуушуул олоороо ородог hэн.

Энэ наадые зүбөөр эмхидхээ hаа, буряад арадай хожомой хэрэгтэ ехэ удха шанартай байха ёhотой. Ёохор гээшэ залуушуулые зүбөөр хүмүүжүүлхэ удха шанартай юм. Энээн тухай булта хэлсэжэ ёохорой клубтай болоёл!

ЁОХОРОЙ ДУУН

АВТОРhАА: Ёохорто ябаhан зон энэ дуу булта дуулаха. Тиихэдэнь хүбүүн басаган хоёр дүхэригэй дунда орожо, гурба дахин дохихо. Үндэр, набтараараа таараад ябаха. Ажал хүдэлмэреэ, алдар нэрэеэ, наhаяа хэлэхэ. Аятай hайнаар хатарха, зоноо эрьеэд хараха, өөhэдынгөө орондо хүбүүн басаган хоёрые дүхэригэй дунда урижа оруулха гэхэ мэтэ үйлэ хэрэг дүүргэхэ юм.

Наадан дээрээ ерээбди даа, ерээбди даа.
Нааданай hайхании хараабди даа, хараабди даа.

Ёохор наадаа эхилжэ,
Ёохорой гуримаар ябаял даа, ябаял даа, ябаял даа.

Дуратай хоёр орожо,
Дуугаа дуулаад ябыт даа, ябыт даа, ябыт даа.

Гурбал дахин дохиит даа,
Дохёолгүйдэтнай болихошгүйбди, болихошгүйбди, болихошгүйбди.

Хажуудахяа хатаруулыш,
Хатаруулаагүйдэш болихошгүйбди, болихошгүйбди, болихошгүйбди.

Үндэр, набтар таараагүйл
Үе hаhан таарашоол, таарашоол, таарашоол.
Ажал танай хаанаб даа?
Артельдэ гү, аймагта гү, аймагта гү, аймагта гү?,

Айдар залуу нүхэдэймнай
Алдар нэрэнь хэн гээшэб, хэн гээшэб, хэн гээшэб?

Ашатай hайхан хатарыт даа,
Хатараагүйдэтнай болихошгүйбди, болихошгүйбди, болихошгүйбди.

Налгай илдам юм байнат
Наhан танай хэдыб даа, хэдыб даа, хэдыб даа?

Зоноо эрьеэд харыт даа,
Зулгыхан хоёры шэлыт даа, шэлыт даа, шэлыт даа.

Дуратай нэгэеэ абыт даа,
Дуратай хоёры олыт даа, олыт даа, олыт даа.

Түргөөр ябаад абыт даа,
Абаагүйдэтнай болихошгүйбди, болихошгүйбди, болихошгүйбди.

Б-Д. БАТОЕВ суглуулжа, найруулан бэшэбэ.

Байгал шадарай нютагуудт

Ивалгын аймагта

НАҺАТАЙШУУЛ БАЯРЛАА

Ивалгын кондитерска фабрикын директор Н. Ф. Красовский коллективэй зүгһөө наһатайшуулда жэлһээ жэлдэ бэлэгүүдые барюулдаг, элүүр энхые хүсэжэ, урдань ажаллаһан хүдэлмэрилэгшэдтөө амаршалгын бэшэгүүдые эльгээдэг заншалтай юм.

Фабрикада урдань ажаллаһан ветерануудта һая бэлэгүүд эльгээгдэбэ. Тэдэнэй тоодо М. Н. Дунаева, Л. А. Каленых, П. К. Шайдуров, Ж. Д. Тугутов, А. А. Брянский гэгшэд иимэ анхаралда хүртэхэдөө, ехэл баярлаа гэжэ тэмдэглэмээр.

ҺАЙСА ШЭЛЭЖЭ...

Мүнөө аймагай захиргаанай гулваагай тушаалда 4 кандидат һунгагшадтай уулзалгануудые үнгэргэнэ.

Леонид Петрович Бурков - аймагай захиргаанай гулваа, Михаил Дмитриевич Соколовский - "8 Марта" колхозой түрүүлэгшэ, Буда Зандраевич Бадмаев - адвокадуудай хоёрдохи коллегиин адвокат, аймагай захиргаанай гулваагай орлогшоор анхан ажаллаһан Валерий Иннокентьевич Будаев энэ тоодо ороно. һунгагшад һайса шэлэжэ, һунгуулиин үедэ бодомжотойгоор дуугаа үгэхэ гэжэ найдая.

ҮХИБҮҮДЭЙ ТҮБ ЭМХИДХЭГДЭХЭНЬ

Буряадай арадай уран зохёолшо Ц. А. Жимбиев, Доодо-Ивалгын дүнда һургуулиин болон аймагай олониитын түлөөлэгшэд Доодо-Ивалгаһаа холо бэшэ һүнэй фермын комплексын хуушан байра дээрэ Ивалгын аймагай үхибүүдэй, хожомынь республикын үхибүүдэй түб эмхидхэхэ үүсхэл гаргаа һэн. Аймагай захиргаанһаа газар үгтэһэн байна. Мүнөө ерээдүйн түбэй проект зохёон табигдана.

Эндэ буряад, ород, бусадшье үндэнэ яһатанай хүүгэд бүхы юумэндэ һураха, өөһэдөө хэжэ шадаха аргатай болохо. Модошо, түмэршэ, алташа дархашуулай, оёдолшодой, буряад шатаршадай, эдир фермернүүдэй, олзын хэрэг эрхилэгшэдэй дүршэл шадабари шудалагдаха, ноохоор, арһаар элдэб хубсаһа хунар, дурасхаалай зүйлнүүд оёгдохо, нэхэгдэхэ.

Нюһыг һабаадажа шэрдэг болгохо һуралсаа түрүүлэн эхилбэ. Нютагай таряашадай ажахын хүтэлбэрилэгшэ В. Д. Аюров эдиршүүлдэ туһална. Һайшаалта энэ хэрэгтэ мунгэ зөөрөөр туһалха спонсернууд хэрэгтэй гэжэ эли.

ҮБГЭД, ХҮГШЭД АМАРНА

Ивалга һууринай ганса бэе үбгэд, хүгшэдэй үдэрынь ерээд хөөрөлдэхэдэ, амархада, хоорондоо зугаалхада, аргалуулхада хэрэгтэй тусгаар байшан гэр ашаглалгада үгтэбэ. Арбан хүнэй һууритай энэ гэртэ ерэгшэдые эмшэд аргална, социальна хүтэлбэрилэгшэд арга шадалаараа туһаламжа хүргэнэ.

Мүнөө эндэ эдеэ хоол бэлдэдэг болонхой. Бюджедэй баталагдахада, эдеэ хоол ерэхэ жэлһээ бүри элбэгээр бэлдэгдэдэг болохо. Байшангые даагша В. И. Антипова спонсорнуудтай холбоо барисаагаа үргэдхэхэ юм.

В. БАТОРОВ.

ШЭНЭ ҺУРГУУЛИИН ҺАЙН

Захааминай аймагай Бүргэ нютагай һурагшад намарайнгаа амаралтын һүүлээр шэнэ һургуулида һуража эхилээ. Энэ ехэ ушарта зорюулагдаһан найр наадан Бүргэ нютагта үнгэрөө. Шэнэ һургуулиин нээлгын баяр ёһололой найрта Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ Бато Цырендондокович Семёнов, Захааминай аймагай захиргаанай гулваа Владимир Будажапович Соктоев, Захаамин хотын олон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаа. Аймагай һургуулинуудай урилгаар ерэһэн директорнүүд, багшанар мүн лэ олон байгаа.

Сугларагшадай урда һургуулиин багша С.Ж.Цыбиковагай амаршалгын үгэ хэлэһэнэй һүүлээрнь Б.Ц.Семёнов, һургуулиин директор В.Ц.Цыбиков улаан лентэ таһалжа, хүн зониие һургуулиин шэнэ байшанда орохыень гуйба. Ханын зурагууд, элдэб олон стенднүүд бусад шэнэ хэрэгсэлнүүд шэнэ һургуулиие шэмэглэнэ.

Тэрэл үдэр һургу спортзал нээгдэбэ. хуушан клубаа зал тэрэнээ һорилгы болгоо юм. Н дашарамдуулан эмх буряад барилдаанай шэнэ спортзалые байна.

Баяр ёһололой нютагай уран бүлгэмэй артистна харуулаа.

С.Ц

УРАН ЗОХЁОЛШОТОЙ УУЛЗАЛГА

Усть-Ордын интернат һургуулида Бальжит Гончикжаповна Мантагуева олон жэлэй туршада буряад хэлэ ба литература заадаг юм. Дүй дүршэлтэй багша хэшээлнүүдээ хододоо һонирхолтойгоор бэлдэжэ, түрүү дүй дүршэл хэрэглэн хүдэлдэг.

"Уран зохёолшотой уулзалга" гэһэн буряад литературын хэшээлдэ нютагайнгаа хүндэтэ хүниие, журналист, уран зохёолшо, "Усть-Ордын үнэн" газетын хүдэлмэрилэгшэ В.Р.Хензыхеновые уриһан байна. Энеэбхилһэн урин дулаахан шарайтай, түбшэн зантай Вениамин Романович хүүгэдтэй зохидоор хөөрэлдөө, ho уулзалга болоо һэн.

Нэрэтэй солотой хүниие урижа үнгэргэхэдэ, юрын хэшээлһээ тад онд Тиимэһээ тусхай түсэбөөр иимэ хэш бүхы һургуулинуудта үнгэргэжэ байб нютагайнгаа эрхим хүнүүдтэй т нютагайнгаа түүхэ, домогуудаар, уг г һонирходог болохо байна гэжэ "Бусалһанһаа ама хүрөөд, бууралһаа у ябахада, залуу үетэндэ һургаал болох

З.Ю

АЖАХЫН ҮРЭ ДҮНГҮҮД

Яруунын аймагай "Победа" колхоздо Агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй үдэртэ зорюулагдаһан баяр ёһололой суглаан болоо һэн.

Суглаан дээрэ колхозой түрүүлэгшэ Ю.Г.Цыдендамбаев, ахамад агроном Б.Д.Цыренов колхозойнгоо ажалай 9 һарын дүнгүүд тухай мэдээсээ.

Ургаса хуряалгые таряашад болон механизаторнууд амжалтатайгаар дүүргээ гэжэ тэмдэглэгдээ. Энэ жэлдэ 30 мянган центнер орооһо таряан хуряагдаа. Энэнь нёдондонойхиһоо 3 мянган центнерээр ехэ болоно. Ажахы бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр нөөсэлөө юм.

Һайндэртэ нютагай эрхим ажалшадта бэлэг сэлэгүүд барюулагдаа. Жэшээнь, комбайнер Н.Б.Бардуев "Сони" телевизорээр шагнагдаа. Ажалай амжалта туйлаһанайнгаа түлөө Э.Д.Лыгденов видеоплейер бэлэг абаба. Залуу комбайнернууд Б.Цыренов, Р.Цымпилов, хонишод Х.Жалсанова, М.Дайдаев, һаалишан Д.Цыденжапова, үхэршэн Б.Хамаев гэгшэд мүнгэн шангуудта хүртөө.

Э. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

АРХИДАЛГАТАЙ ТЭМСЭНЭБДИ

Загарайн аймагай Асагад һууринда архидалгатай тэмсэл эдэбхижэнхэй. Хүдөөгэй олохон гэр бүлэнүүд мүнөөнэй хүшэр сагта ажалгүй болоходоо, архиин хорондо дашууранхай. Иимэ хэсүү байдалтай эбсэжэ болохогүй. Тиимэһээ манай һууринаймнай хүн зон хамтын суглаа үнгэргөө һэн.

Үдэр, һүнигүй архи худалдадаг хонжоо наймаашадта хатуу хаалта табиха гэһэн шиидхэбэриин түлөө 54 хүн дуугаа үгэбэ. Суглаанай тогтоолой ёһоор, нютагайнгаа зондо хулгайгаар архи худалдадаг хүнүүд тухай милициин зургаануудта гү, али налогой инспекцидэ дуулгаха болобо. Иигэжэ архидалгатай тэмсэжэ эхилһэмнай бусад нютаг нугануудай зондо һайн жэшээ боложо үгэхэшье аалам?

С.НИМАЕВ,
Асагад һууринай зайһан.

Баргажанай аймагай Лугшахаанай хүсэд бэшэ дунда һургуулида 150 һурагшадые 13 багша заажа, хүмүүжүүлжэ байдаг. Буряад хэлэнэй багша Валентина Цыдыховна Походиева 1982 ондо Буряадай багшанарай институт амжалтатайгаар дүүргээд, Лугшахаанай хүсэд бэшэ дунда һургуулида заажа, ажалайнгаа намтар эхилээ юм. Дүршэлтэй багша коллектив соо мэдээжэ болонхой.

Зураг дээрэ: буряад хэлэнэй багша В.Ц.Походиева.

С.Балдуевай фото.

БАГШАН АЖАЛА ОРХИН

Һүүлэй үедэ хотын һургуулинуудай мэргэжэлтэ ажалаа гэр бүлээ тэжээх наймаа хэхэ баатай Хэдэн һара соо хүлһэеэ аб багшанарай байр хүшэрхэн лэ гээш

Жэшээнь, ниисл 65-дахи һургуулид болон ород бусадшье предм зааха багшана Илангаяа 9-дэхи к байдал ехэ шахар дахи, 11-дэхи кл заадаг багшанар классай прогр хэшээлнүүдые үн баатай болобо. Ну жэлэй һүүл ба классуудай шаб шалгалтануудаа ту хэлсээтэ болохонь

МАНА

ГЭРЭЙ АМИТА МАГАЗИН

Ниислэл Геологическая үйл дэхи гэртэ (баанин тээ) "Сенбернар" магазин нээгдэбэ.

Нохой, миисгэ гэрэй бусадшье а тусхай элдэб эдеэ дом, тусхай хэрэ эндэ олоор дурадха

Гадна үбшэлһэн миисгэйе ветеринар эндэ хүл

Г.Н

Аха нүхэр тухай үгэ

БҮХЫ НАhАЯА ГАЗЕТЭДЭ ЗОРЮУЛАА

бүхы наhаяа журналистикада зорюулhан уруровна Жугдуровада 75 жэл гүйсэбэ. Жугдуровна энэ наhанайнгаа 53 жэлые газетэдэ

ой июль hара. Газетэ гээшын яажа бүтэдэгые эхэгүй залуухан басаган "Агинская правда" ороо hэн. Тиихэдэ тэрэ гансата газетынгээ а секретарь болоhон байна. Ушар юуб ө үедэ редакцида оройдоол гурбан хүн йгаа бшуу. Редакторааб Петр Васильевич корректорээр Нина Шустова, гурбадахинь гдурова. Мүн типографиданьшье гурбан hэн. Тиихэ үедэ редакци типографи хоёр тив гэжэ тоологдодог байгаа.

Редактор Петр Васильевичай хүтэлбэри заламжа доро Долгор Жугдуровна кын хүшэр хүндэ ажалые шудалжа эхилээ жэ редактортаяа хоюулан дайнай бүхы газетэеэ гаргажал байгаа. Мүн газетэеэ ула тэдэнэр барладаг машинаяа гараараа атай болодог бэлэй.

Үлеэгдэhэн Илалтын үдэрые Долгор басаган уттаа бэлэй. Тиихэ үедэ тэрэ газетын эгшэдэй 6 hарын Түбэй курсануудта hуража тын үдэрэй хэды ехэ баяр асарhые Долгор Жугдуровна мүнөө болотор мартадаггүй.

Д. Ж. Жугдурова 1946 онhоо 1948 он болотор "Забайкальский рабочий" газетын тусхай корреспондентээр хүдэлөө. Тиихэдээ тэрэ Агын Буряадай автономито округтой колхоз, совхозуудаар hэтэ ябажа, нютагайнгаа hонинуудые областиин газетэдэ толилуулдаг hэн.

1948 ондо Долгор Жугдуровна Шэтын обкомой зууршалгаар Хабаровскын партийна дээдэ hургуулида hурахаар эльгээгдэhэн байна. Тэрэнээ дүүргэhэнhээ хойшо, тодорхойлбол, 1950 оной октябрь hараhаа мүнөөдэр хүрэтэр Д.Ж.Жугдурова "Буряад үнэн" газетэдэ хүдэлнэ. 45 жэл соо нэгэ газетэдэ хүдэлхэ гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Эдэ олон жэлэй туршада тэрэ редакциингаа элдэб тушаалнуудта хүдэлөө. Мүнөө тэрэ ахалагша корреспондентээр хүдэлжэ байна.

- Намтай суггаа Хабаровскда Буряал оронhоо 5 хүн hураа. Цыремпил Митыпов, Дамби Дугаров, Мунко Нимаев, Сержуня Бардамова... Тэдэнэр ехэ талаан бэлигтэй журналистнар бэлэй. Нүхэдэймни дурасхаал минии зүрхэ сэдьхэлдэ хододоо байха, - гэжэ Д.Ж.Жугдурова хөөрэнэ.

...Долгор басаган 1920 оной ноябриин 12-то Агын районой Хойто-Ага нютагта малшан Гармын Жугдэрэй бүлэдэ түрөө hэн. Эжынь - Ринчинэй Гадагма гэгшэ Урда Аргали нютагта тоонтотой бэлэй.

- Манай гэр бүлэдэ 5 хүүгэд бии hэн. Мүнөө би тэдээн соohоо гансаараа үлэнхэйб. Арба наhатай байхадамни, абамни үбдөөд, наhа бараа бэлэй. Дайнай урда багшаар хүдэлжэ байhан ахамни - Ракша Жугдурон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда баатарай үхэлөөр унаhан юм. Теэд хаана наhа бараhаниинь, хаана хүдөөлүүлэгдэhэниинь мүнөө болотор мэдэгдээгүй. Хойто-Ага нютагай 70 гаран хүбүүд тэрэ дайнhаа бусаагүй. Харин тэдэшни булта минии үетэн байгаа ха юм. Эгээл тиимэhээ эдэниие үгылэн, шаналан гашуудагшаб, - гэжэ Долгор Жугдуровна бодолгото болон хөөрэнэ.

Нэгэтэ Долгор Жугдуровна ээлжээтэ амаралтынгаа үедэ наhа бараhан ахынгаа мүр сарааеньшье hаа бэдэрхын тула Подольск хото зорюута ошожо, СССР-эй Оборонын министерствын Түбэй архивта hуужа хүдэлhэн байна. Тиихэдээ манай нютагай хэды олон хүбүүдэй хаана хүдөөлүүлэгдэhэн, хаана байлдаhан тухай мэдээнүүдэй оройдоо олдохогүй байhанда тон ехээр голхороо бэлэй.

Энэ ехэ үндэр наhанhаа Долгор Жугдуровна, үнгэрhэн наhаяа эрьен харахадаа, бүхы наhаяа журналистикада зорюулааб гэжэ огто шаналдаггүй.

ТИМУР ЛАМБАЕВ.

ДҮРЭ ЗУРАГТА ДУhАЛ НЭМЭРИ

ЖУРОВА... Энэ обог "Буряад үнэнэй" 45 жэлэй туршада ажаншагшадта таҗил Дайнай hүүлээр журналистикада бата ө ороhон аха үеын нэгэн.

Олимпиие хэзээ анхаржа hара, үдэрөөр аргамгүй. Соёлой таhаг руу болоhоор баhал байнаб. Нэгэтэ (хуушанайнь элдэгээр, "Модон инэй гудамжын 26-ан, анхан сагта пезсэй гэр юм hэн, ерэхэдэм, соёлой он олон байба, редакциин ншэд, уран зохёол ехэ ярилдаа хэжэ лдөөнэй hабагша дамбаев, тэрэнэй үүн Доржо" тээшэ

аш, ходол үйлсэдэ ий аад, яагаад томо жэ үрдидэг хаб?- эб гайхаба. Олон дунда шарабтар тар нюдэтэй, ургэн найтай эхэнэрые ороо hэм. Чимит н тухай гайхалай үгэ хэлээшэдэ харюу болгон юм гү, али hанажа ябаhан hаналаа юрэ хэлэhэн юм гү - тэрэ иигэжэ хэлэбэ:

- Чимит Цыдендамбаев гээшэтнай бүгсэтэйхэн хүн ааб даа...

Залуу ябаhан би ехэ гайхангяар, юугээ дуугаржа hуудаг хүгшэн гээшэб гэhэншүүгээр урдаhаань хараhанаа эли hанадагби.

Тиигэhээршье зон өөр өөрынгөө таhагуудта тараба. Тэрэ үедэ таhагые даагша байhан Добчин Доржиевич Дугаровhаа hэн ха, hонирхон асуубаб:

- Энэ эхэнэр хэн бэ?

- Долгор Жугдуровна Жугдурова гээшэл даа. Хүдөө ажахын таhагта ажалладаг,- гээ агша hэн.

- Яаhан томоор дуугардаг хүгшэн гээшэб,-гэбэб.

- Залуу хадаа дээшээ хараhан хүноо хүгшэн гэнэ гээшэ гүш даа? hаял гуша гаража ябаhан хүн байха,- гэжэ Шираб Нимбуевич Нимбуев хөөрэлдөөндэ оролсобо.

Мүнөө hанахадам, аха нүхэдни тон зүбажаглалта хэhэн байгша. Үнэхөөрөөшье залуу ябахадаа, өөрhөө холо бэшэ эгэшэ гү, али аха хүниие хүгшэн, үбгэн гэдэг нүгэлтэйбди...

Хожомынь институт дүүргэhэн хойноо Яруунынгаа аймагай Иисэнгын hургуулида завучаар ажаллажа байхадаа, хүмүүжүүлгэ тухай, багшанарай, түрэлхидэй харюусалгын тэнсүүри тухай статья "Буряад үнэндэ" эльгээhэмни, уданшьегүй газетын нюурта толилогдоhон юм. Харахадамни, халташье хубилалта оруулагдаагүй байгаа hэн.

1964 оной нажар амаралтадаа гараад, Улаан-Үдэ ерэбэ гээшэб. Ленинэй гудамжаар яаралгүй гэшхэлжэ ябатарни, Долгор Жугдуровна урдамни гэнтэ бии болоод, мэндэ амараа хэлсэhэн хойноо:

- Та хаанаhаа хайшаа зорижо ябанабта?-гэбэ.

- Амаралтын хүн город ерээд ябаналдяа,- гэбэб.

- Газетэдэ хүдэлхэ дуран хүрэнэгүй гү?

- Даб дээрээ үгы ха.

- Танай статья манай газетэдэ гаража, редакционно летучка дээрэ магтуулаа,- гэбэ гээшэ. Би **редакционно летучка** гээшэнь юун байгаа юм гэжэ мэдэхэгүй hэн хойноо дуугарбагүйб.

1967 оной июниин 2-hоо Хори, Яруунa, Хэжэнгэ - иимэ гурбан аймагай корреспондент (собкор гэдэг мэргэжэл) боложо ороходомни, стажировко гарахыем пропагандын болон агитациин таhагта ноёд эльгээбэ. Энэ таhагые даагшань Д. Ж. Жугдурова, литературна хүдэлмэрилэгшэнь М. М. Осодоев байгаа. Тиигээд минии орохые хүлеэжэ байhан юмдэл, Матвей Осодоев ээлжээтэ амаралтадаа гаража, Долгор Жугдуровна больницада орошобо. Тиихэдэ таhагые даагша зузаан гэгшын хабтаhа намда hарбайгаад:

- Энээн соohоо дуратай материалаа шэлээд "буйлуулжа" байгаарай,- гэжэ шэнгэбтэр хоолойгоороо хэлээ hэн...

Минии "стажировко" хоёр hара соо үргэлжэлөө. Пропаганда болон агитациингаа таhагта дадаад, тэндээ үлөөшье hаа хамаагүй бологдоо. Нэгэтэ тэрэ үеын редактор Ц. Ц. Цибудеевтэ дуудуулаад, нэгэ хэды болоод ерэхэдээ:

- "Ши юундэ Дондогойе таhагтаа баряад байнабши?"- гэжэ редактор хэлэбэл. "Яаха байгаабиб"- гэбэб. "Тэрэмни собкор гээшэ. Хүдөөень ябуула гээ. "Ябуулха-болихо - танайл мэдэхэ хэрэг. Тиигээшье hаа, аппарадта хүдэлөө hаа, ехэл таараха хүн ааб даа",- гээд ерэбэб. Шамайе дуудана, ошолдаа,- гэжэ Долгор Жугдуровна хэлээ hэн.

Анхан хүдөө нютагта ажаллаха корреспондентээр ороhон хүн хадаа би ябаха баатай болоо hэн бэзэб.

"Буряад үнэндэ" унинэй хүдэлжэ, таhагуудые даагша ябаhан хүн хадаа Долгор Жугдуровна республикын алишье аймагуудаар ябаhан, зониие таниха, илангаяа хүтэлбэрилэгшэдые, ажалай түрүүшүүлые баранииень шахуу мэдэхэ байгаа. Үнөөхил стажировкодо байхадам, больницаhаа гараhан хойноо нэгэ онсо даабари намда үгөө бэлэй. Республиканска больницын 8-дахи гэхэ гү, али туберкулез аргалдаг таhагые даагша Дарижаб Ракшаин тухай очерк бэшэхэ болобоб. Тэндэ бүхэли үдэр шахуу байжа, Дарижаб Ракшаевнатай хөөрэлдөөд, социальна гэгдэдэг байhан энэ муухай үбшэн тухай мэдээгүйгөө мэдэбэб. Туберкулёз гээшэ имагтал уушханай ханяадантай холбоотой үбшэн гэжэ урдань hанадаг байгааб. Харин элдэб янзын туберкулез бии гэжэ мэдэхэ болобоб: яhанай туберкулез (тэрэниие буряадууд **яhанай барай** гэжэ нэрлэдэг); мүн булшархайн, шара уhанай гүйдэлэй зангилаагай туберкулез гэжэ байха. Гэхэ зуура уушханай ханяадан эгээл аюултай үбшэн ааб даа.

Долгор Жугдуровна Дарижаб Ракшаевна тухай өөрөө бэшэжэ ядаагүй. Магад, шэнэ хүнтэй танилсаг, мэдэсээ үргэдхэг гэжэ hанаад, намайе, эльгээжэ болоо. Би Д. Р. Ракшаинтай танилсажа хөөрэлдөөгүй hаа, сагаан халаад үмдэхүүлээд, үбшэнтэнэй палата соогуур дахуулжа, хүн бүхэнэй ойро зогсожо, хэн юунhээ зобоноб гэжэ харуулаагүй hаань, туберкулез тухай мүнөө хүрэтэрөө юушье мэдэхэгүй ябаха бэлэйб. Шэхээрээ шагнаха, нюдөөрөө хараха гээшэмнай теоретическэ ном зуу дахин уншаhанhаа холо үлүү юм шуу.

Буряад Республикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ, Буряад Республикын Журналистнуудай холбооной Ярослав Гашегай нэрэмжэтэ шангай лауреат Д. Ж. Жугдуровагай габьяа ехэ, республикын соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ оруулhан хубитань юугээршье хэмжэшэгүй.

Наhанайнгаа амаралтада гараад, өөдөө хаража хэбтээгүй, Буряадай Эрдэмэй түбтэ орожо, зам тухай материал суглуулха гээ. Теэд Буряад Республикын ямаршье яhанай хүнэй нэрын дайралдахада, минии нютагай бэшэ гээд орхихо бэшэш, буулгажа абаха хэрэгтэй. Тиигэжэ hара hараар тэндэ ажаллажадаа, ямар ехэ материал суглуулаа гээшэб!

Тэндэhээ буулгажа абаhан материалаа мүнөө хүрэтэрөө "буйлуулжал" байдаг. Агууехэ Илалтын 45 жэлэй ойн уттамжада хэдэн олон очерк республикын hонинуудта толилуулhанайнгаа түлөө республикынгаа Журналистнуудай холбооной шанда хүртөө. Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулагдан соносхогдоhон конкурсдо Д. Ж. Жугдурова баhал илагшадай тоодо ороо.

"Эсээб, амархам",- гэхэгүй, агтын жороодолгүйдэг гуурhаяа гарhаа табихагүй эгэшэ нүхэрнай залуу журналистнуудта үльгэр жэшээ болоно. Шэлэhэн мэргэжэлдээ иимэл үнэн сэхэ ябаха гээшэ бурханhаа үгтэhэн баhа нэгэ бэлиг.

Долгор Жугдуровнагай наhанай ябадалые, зохёохы ажалайнь замые толёор гэрэлтүүлэн, дуулыень бэшэхэ болоо hаа, бүхэли боти болохо юм бэзэ. Хожом тиимэ боти бэшэгдэжэшье болоно бэзэ. Би дүрэ зурагтань дуhал нэмэри болгон ("штрихи к портрету" гэжэ ород зохёолшод тодорхойлhон байгша), өөрынгөө дэбтэр соohоо түүжэ бэшэбэб.

Ц. ДОНДОГОЙ.

Декабриин 1 - Инвалидуудай бүхэдэлхэйн үдэр

ГҮРЭН ТҮРЫН, ОЛОНИИТЫҢ ДЭМЖЭЛГЭДЭ НАЙДАНАБДИ

ООН-ой шиидхэбэреэр үргэн олониитэ Бүхэдэлхэйн инвалидуудай үдэрые декабриин 1-дэ дүрбэдэхеэ тэмдэглэбэ. Энэ үдэртэй дашарамдуулан, манай республикада хаа хаанагүй хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэжэ байна. Буряад Республикада инвалидуудай тоо хамта дээрээ аяар 34 мянганда хүрэдэг. Эдэнэй ажабайдалда шиидхэгдээгүй асуудалнууд, бэрхэшээлнүүд толгойн үнэнһөө олон гэхээр. Мүнөө эм дом, юрын арга хүүлэхэдэ, хуу түлбэритэ болонхой. Ариг сэбэр ажабайдалһаа эхилээд, коляска абалга хүрэтэр үбшэн зондо хэды хүшэр асуудалнууд тохёолдоно гээшэб!?

Буряад Республикын Правительствын Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын министерствын, инвалидуудай "Преодоление" бүлгэмэй эдэбхи үүсхэлээр зарим хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэнэ.

Тиин декабриин 1-һээ 8 болотор республикын хотонуудта, аймагуудта, наһажаал болон инвалид зоной интернат-байшаһгуудта ниитын эмхинүүдэй, ажалша коллективүүдэй түлөөлэгшэд инвалидуудтай уулзаха, тэдэнэй үйлэдбэрилһэн зүйлнүүдтэй танилсаха юм. Декабриин 1-дэ бүхы инвалидуудта хотын алишье транспортда түлбэригүйгөөр ябаха эрхэ үгтөө. Декабриин 1-һээ 10 болотор Элүүрые хамгаалгын министерство тусхай мэргэжэлтэдэйнгээ хүсөөр инвалидуудые эмшэлэлгын газарнуудта диспансеризаци хэхэ. Эдэл үдэрнүүдтэ инвалидуудай асуудалнуудта харюусаха телефон хүдэлхэ (6-24-34, 4-20-29). Декабриин 2-3-да манай инвалидуудай "Преодоление" бүлгэм столой теннисээр, штанга үргэлгөөр (хэбтээд), армрестлингээр, мэргэн буудалгаар мүрысөөнүүдые эмхидхэнэ. Бүхы декабрь һара соо Элүүрые хамгаалгын болон Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын министерствэнүүд инвалидуудые гэртэнь эрьежэ үзэхэһөө эхилээд, эд зөөреэр туһаламжа үзүүлгэ хүрэтэр хэмжээ ябуулгануудые эмхидхэхэ.

"Преодоление"-ə бүлгэм хүтэлбэрилдэг хадаа инвалидуудай ажабайдал һайжаруулха хэрэгтэ бүхы хүсэл зоригоо, хүсэ шадалаа зорюулнаб. Улаан-Удэ хотын захиргаанай һунгалтада Текстильнэ округһоо кандидадаар дэбжүүлэгдэбэб. Мүнөөнэй хүшэр сагта, илангаяа инвалидуудта бүри хүндэ. Маанадта хабаатай хуулинуудай абтаагүй һаа, бидэ хосорхобди. Өөһэдымнай оролдогүй һаа, болиһон саг ерээ. Тээсгэн Арадай Хуралай сесси дээрэ мүнгэ эриһэмнай, үгөөгүй. Харин мүнгэн үгы гэжэ хэлээд, тэрэ дороо гүрэнэй алба хаагшадай салин дээшэлүүлэгдэхэ юм. Хаа-яахан, нэгэл удаа үгтэдэг туһаламжаһаа байдалнай һайн болохогүй. Тусхай хуулинуудай баталагдаагүйдэ, ехэл хүндэ байна. Тиимэһээ нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын захиргаанда манай бүлгэмэй түлөөлэгшэ ороо һаа, гансашье инвалидуудай бэшэ, харин пенсионернүүдэй, ядаһан, тулиһан зоной тала баһал харалсаха болоно бшуу. Гүрэн соо хүндэ байдалай тогтоод байхада, маанадта олониитэ анхаралаа хүсэд хандуулнагүй.

Наһатайшуулай гүрэндэ найдажа, мүнгэеэ нөөсэлгын банкда хадагалаад, юушьегүй үлэһэн зоной мүнгэн бусаагдаха ёһотой. Үшөө гэмэлтэхэ ушарһаа нэргылхэ ябуулганууд шухала удхатай хэрэг юм. Мүнөө сагта ямаршьегүй элүүр энхэ ябаһан хүн гэнтын ушараар инвалид боложо магадгүй ха юм. Ехэнхинь харгын муу һаа боложо, автомашинаар аюулда ороно. Байгаали хамгаалгын ябуулганууда анхарал хандуулагдаха ёһотой. Байгаалиин арюун сэбэр байбал, зон элүүр энхэ ябаха. Байгаалиин муудаха бүри инвалидуудай тоо олошорно. Гүрэн түрэдэ аюулай гү, али туһаар хотодомнай арбаад газарта инвалидуудай машинаяа байлгаха тусхай буудал баригдаа. Үшөө 11 газарта баригдажа байна. Харин аймагуудта нэгэшье үгы юм.

Энэ удаа үнгэргэгдэһэн инвалидуудай үдэртэ хотын зониие социальна талаарнь хамгаалгын жаса (түрүүлэгшэнь В. К. Васильев) 50 миллион түхэриг гаргашалаа.

Хэрбээ һунгалтада илажа, хотын захиргаанай бүридэлдэ ороо һаа, дээрэ нэрлэгдэһэн орёо асуудалнуудые шиидхэжэ бэелүүлгэдэ бүхы хүсэ шадалаа, ухаан бодолоо элсүүлхэб.

Э. БУДАЕВА,
инвалидуудай "Преодоление" бүлгэмэй түрүүлэгшэ.

ЗУРАГДЭЭРЭ: "Преодоление" гэһэн инвалидуудай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Э. Будаева, координационно, советэй түрүүлэгшэ Г. Егорова.

Авторай архивһаа.

дайнай болоходо, хэдэн мянган инвалидууд бии болоно. Энээниие усадхахын ябуулгада бүхы хүсэ шадалаа зорюулха ёһотойбди.

Мүнөөдөө һанааемнай зобоодог гол асуудалнай - гэр байра. Инвалидуудай тусхай гэр байра баригданагүй. Октябрьска райондо 1988 онһоо хойшо нэгэ блок-секциин һуури табигдаһан юм. Россин Правительство 1996 ондо 5 миллиард түхэриг үгэхэ ёһотой аад, миинлэ 800 миллион түхэриг һомолхо тухайгаа мэдүүлээ. Тэрэ мүнгэнэй хайшаашье хүрэхэгүй байһаниинь эли. Энэ асуудалда засаг баригшад юундэ иимэ муугаар хандана гээшэб?!

Тиигэбэшье бүхы юумэ муушалжа болохогүй. Һайн талануудые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Улаан-Удэ хотын ахамад архитектор П. Г. Зильберман болон хотын захиргаанай гулваагай орлогшо В. К. Васильев гэгшэдэй аша

ХААГДАХАНЬ Г

Улаан-Удын протезно-ортопедическэ предприят байгуулагдаа һэн. Тус предприяти хэмэл хүлнүү нюрганай бусад үбшэ эмшэлхэдэ һайн бандажна хэмэл хүлнүүдтэй, үгышье һаа, хүл муутай зондо тусха оёдог, гадна протез заһабарилдаг юм.

1990 ондо Москваһаа лицензи абажа, тусхай гута аргатай болоһон юм. Тэрэ гэһээр жэл бүри 1400 бүтээдэг болонхой. Гуталай цехтэ 5 хүн гараараа эл Хажуу тээгээ барибшатай, супинатортай протезтэй бо зүйлнүүдтэй гуталнуудые бүтээдэг юм.

Ортопедическэ гутал оёхын тула булгайр арһан, замша гэхэ мэтэ бусад материалнууд хэрэгтэй. Т арһа, гутал оёлгын бусадшье зүйлнүүдые хэрэглэдэ

1990 ондо, жэшээнь, 865 протез хэгдэдэг байгаа. үедэ тусхай протезнүүдые олоор гаргахаһаа байтагай өөрыгөө хангалгын арга зүйлнүүдые бүтээдэг болон

Уфа, Брянск, Эрхүү, бусад хотонуудай заводууд пр эд эльгээдэг һэн.

Һүүлэй үедэ дэлгүүрэй харилсаанай ёһоор түрүү болонхой. Тиимэһээ Улаан-Удын протезно-ор предприяти ехэ хохидолдо ороод байна. Мүнгэнэй һом хэрэгтэй материалнуудые абаха аргагүй болоо. Тус п танилсаха үедэмни эмшэлгын таһагта 3 лэ хүн харууһанда абтагданхай байгаа. Юундэ иимэ үсөөн предприятиин түүхэй эд дууһажа, нэгэ һараар предп баатай болоо.

- Протез захяа һэмди, бүтээгдэхэдэнь, хүлдэмнай ябажа һургаһанай һүүлээр гэртэмнай табидаг юм, - гэж хэлээ бэлэй.

Теэд энэ предприятиин нэгэ һарааршье хаагдаа орожо, хүл, гаргүй болоһон зон хайшан гэхэ гээш үгтэхэ сагай удааараад, хэрэгтэй материалну протезнүүдые хэтэрынь, инвалидууд яаха болоноб?

Е.

Үндэр наһатан урм

Аймагай ветерануудай болон инвалидуудай байшан 1991 ондо Багдарин һууринда байгуулагдаа һэн. Республикын Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын министерство, аймагай захиргаан энэ байшангые нээлгэдэ ехэ туһа хүргэһэн байгаа. Мүнөө директорээр хүдэлдэг В. Н. Белова ехэ үүсхэл гаргаа. Энэ байшан өөрын котельнэтэй, бани, теплицэ, хубсаһа угаадаг газар бии. Зундаа огородой эдеэ таридаг талмайтай юм. Үндэр наһатай, эрэмдэг бэетэй 28 үбгэд, хүгшэд эндэ ажаһуудаг. 17 хүн тэдэнэй хойноһоо харууһалдаг.

Энэ байшангай директор үндэр наһатайшуулай һуудал байдалые һайжаруулхын тула ехэ оролдолго гар һургуулиин һ б а г ш а н а б и б л и о т е к а р уулзалганууд үнгэргэгдэдэг. Б инвалидуудай үдэ тус байшанга аймагай захирга таһагай хүдэлмэ хөөрэлдэжэ, фольклорно ансам концерт-наада ветерануудые, ө һонирхуулһан, байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Һууриндахи ветер инвалидуудай байшанда.

Ц. ЦЫРЕНЖАП

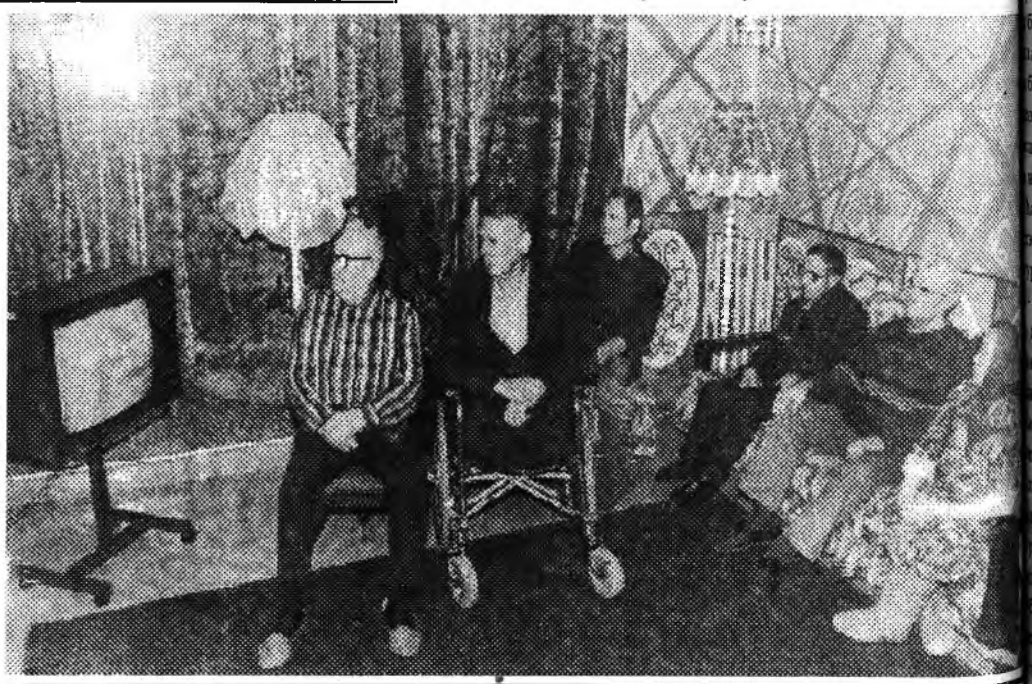

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правите

Редакторай орлогшо **С. Д. РИНЧИНОВ.**

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: **ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж.** (харюусалгата секретарь), **НИМАЕВ П. Н.** (редакторай орлогшо), **ОЧИРОВ С. Д., ПИНТАЕВ В. И.** (хэблэлэй директор), **ЦЫРЕНДОРЖИЕВ Ц.Б.** (редактор), **САМБЯЛОВА Т.В.**

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4327. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

Буряад Республикын республик типографида газетэ хэблэгдэ Директорэйнь телефон: 2-40-4 Б-0079-дэхи номертойгоор бүрэ абтанхай. Заказ №229.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариадай - 2-60-91, ниитын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай (даагшань), 2-57-63, олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнуудэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66- корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

" Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.